JERONIM KORNER

Izabrane pjesme i pjesničke proze

Prema ediciji „Stoljeća hrvatske književnosti”

BLISTAVI RUB – 1932.
izbor

U PARKU (str. 49-50)

Herceg Novi

More ljeska izbrazdan pladanj srebra.
Luku je prekrila prozirna sjena.
Nad njom miruje svaka palma.
Tišina je u parku – snena.

Nad mojom glavom lukovi palme
i žuti grozd što u zaru zrije.
Po tihoj noći mjesec na palme
svoj sjaj u slapu – lije.

Uronuo u muk samostan koludrica.
Učenice njine blago sada spavaju.
Stotine, stotine djevojačkih lica
u jastucima i u mjesečini sanjaju.

U parku već davno golubi ne žubore.
Žuborenje utonulo u tamu sve tišu.
Dva slavuja već dugo, već dugo se ne umore:
jedan u parku, drugi na drvu – uz cestu, biglišu.

Uz cestu su tiha svjetla prozora.
Izvija se pjesma. Odzvanja gitara.
Sjaj mjeseca, osrebrenje mora
prelijevaju se u pjesmu punu, punu čara.

Bliže se udovi jastuku sna, tiho zanijeti.
Te zvuke i pjesmu polusanjam... polusanjam...
Na vratima Boke zasjenjenim sjetno mučaljivom plaveti
svoj pogled odmaram... odmaram...

Odpočivam oko, sito od života.
Ne želi ono preći bokeljskih vrati:
za njima se krije odmor i jedina divota,
što zjenu im srećom tihanom zlati.

MANGOLIJA (str. 51)

Herceg Novi

Ima jedna vatra žarka i sveta,
što u mome srcu vječito plamsa,
probuđena u djetinjstvu, jednog proljeća
opojnog od mangolijina cvijeta.

Povjetarac je u čaškama bijelih mangolijâ
nešto tio, tio ćarlijao.
On je milovao,
milovao treperavo procvale trešnje
i ljubice nježne
k zemlji
svježoj, mirisnoj savijao... savijao...

Moje srce, majko, tvoje su riječi zlatile,
pune čara kao nebo ono plavo
sa suncem od ranoga proljeća,
pune opojstva kao one mangolije u našem vrtu
na drvu
od jednoga stoljeća.

A ja sam zanesen tvojim riječima
uskliknuo u ushitu poletna, bijela galeba:
„Majko, sa tristo mangolijâ
mi bismo moguće taknuli se neba!”

LJUBAV NEBA – 1935.
izbor

Pjesma posvete (str. 53)

[Sv. Terezija iz Lisieuxa]

Sv. Terezija iz Lisieuxa
uči raba Jeronima
kako je veliko ljudsko srce.
Kako je veliko, kako je beskrajno
prema zemaljskim stvarima.
Kako je maleno, kako je neznatno
prema vječnosti.

BOŽJE DIJETE

GLEDAJUĆI MLADI MJESEC (str. 54)

Gledam mladi mjesec nad kolibom, i mislim kako je život lijep u svojoj jednostavnosti.

Gledam mladi mjesec nad kolibom, koja se skromno iznad žita uzdiže, i mislim kako je život lijep u skromnosti.

Gledam mladi mjesec nad kolibom, koja je nadsvođena beskrajnom zvjezdanom plaveti, i mislim kako je velik Tvorac neba bezmjernog i ovih žitorodnih polja. Slave Ga trave i nebo i zvijezde. Osjećaju Ga ovdje srca dobrih seljaka. Krotke se ovce sjećaju Njegova milovanja, a polja Njegova blagoslova.

Mladi je mjesec kolijevka. Najljepša kolijevka dječje mašte.

Gledajući taj mladi mjesec, u meni se rađa jedna sveta pjesma. Nad njenim javljanjem bdiju žita i trave. Meni se čini da mi oni šapću moju vlastitu misao: kako srebrne zvijezde ziblju malo Božje Dijete.

U NOĆI BOŽJEGA DJETETA (str. 55-56)

Vjerujem u Tebe, o malo Božje Dijete,
i da iz Tvojih ručica zvijezde sjaju,
pa molim Te da noćas kad snijeg mete,
sirotama Svoju toplotu daju.

Zbog siromaha moja molitva jeca,
da ih ogriješ zvijezdama zlatnim:
onu ženu, koje plaču djeca,
a koja prosi po cestama blatnim...

Onoga blijedog, reumatičnog stolara,
kom ispija kosti sobe vlaga.
U njoj, gdje i radiona je stara,
od rakije i memle crpe se snaga.

Molim Te za mladića što pri tromom kroku
tankom, uzdrhtalom rukom nudi novine,
i za žene, što suzom u oku
gledaju igračke božićne trgovine.

Za žene što su noćas izgubljeno stale
te čuvaju hrpu bonbona i zbor likera,
i za žene, što plešu i dršću uz cimbale
i pjevaju o strasti divljoj poput pantera.

Molim Te za djevojke u kričavoj odjeći,
što noćas piju, da zaborave svoje uze,
i za njihove drugove, koji bezumno pojeći
zaboravljaju svoje bliske, koji rone suze.

Da, i za sirote, što imaju odveć toplote,
ali im je duša išibana mrazom,
što nisu spoznali cvijet dobrote,
molim Te da pođu svijetlom stazom.

Molim Te za sve siromahe ovog sivog tla.
Njima smiješak grob sakriva jada,
njima u ruci blista nož zla
u očaju bijede i užasu glada.

ZVJEZDANO SLOVO

MOJA DUŠA (str. 57)

Dušu si moju razapeo, Kriste,
kao što vjetar razapinje jedra,
al njene su misli uvijek mirne, čiste
i njena je volja kao nebo vedra.

U njenoj dubini ko u čaški cvijeta
jedno sunce sija čistoćom kristala.
To je Tvoja Ljubav velika i sveta,
koju tako lako nosi duša mala.

O, moja je duša srebro zvonkih struna
na glazbalu sjajnom Tvojih svetih ruku.
Ona diše mirom nebeskoga čuna
i imade sjaja u svojemu zvuku.

PUTNIK BOŽJE LJUBAVI (str. 58-59)

Nema svetosti bez strasti prema kreposti
Meschler

Strast sam svoju, Gospode,
što ko oganj bukti u meni
u dan jedan ognjeni
u Tvom hramu užgao.

Strast sam silnu, Gospode,
što ko more bjesni u nama
razlio po stubama
Tvojih svetih hramova.

Strast sam žarku, Gospode,
što ko sunce ognjeno
žeže srce prezreno,
srce moje ranjeno,
oko Tebe ovio.

Ovio sam, ovio
oko bijele hostije,
oko lica Tvojega,
lica Boga – Čovjeka.

Pa ja s njome putujem,
pa ja s njome drugujem
po cestama i luzima,
po gorama i dolima,
po rijekama i morima.

Pa ja s njome putujem
prepun sjaja Tvojega,
prepun žara svojega,
žara Božje Ljubavi.

Ljubav moja velika,
da bi more golemo
u njoj se utopilo,
u njoj se izgubilo.

Ljubav moja beskrajna,
da bi zemlja čitava
u nju sva uronula,
u njoj sva izgorjela.

Ljubav moja prežarka,
da bi nebo plavetno
od nje zarumenjelo,
od nje se zažarilo

Ljubav moja velika
i za more i za zemlju
i za nebo plavetno,
a kamo li za srce,
srce moje maleno.

Zato ono izgara,
zato ono cijepa se...
Pa će ljubav beskrajna
u Tvom srcu, Gospode,
naći mira svojega,
nać' veselja svojega.

NEBO U SOBI

EVANĐELISTAR (str. 60)

Bio je svetac odličan gost
pobožnog Tisa Novella Borghese.
Zato su zvijezde sijale divno,
zato su blago šumile breze.

Zato je lako odbila ura
sa mračnoga tornja starinskog dvorca.
U vrtu se zato smiješila bista
davnog i okrutnog borca.

Lako je tukla duboka ura,
što sveta srca sa Bogom spaja.
Iz vrata je sove svetoga Ante
izbila raskoš najljepšeg sjaja.

Na stolu je bio evanđelistar,
predraga knjiga, ko vitezu mač.
Njemu je darivo svoja uznesenja,
njemu je darivo radost i plač.

Knjigu je stoga Maleni Isus
osuo tada radošću blagom,
i one je noći zagrliv Antu
stanuo na nju nožicom nagu.

Po smrti je sveca pričo Broghese
pred tihom sobom u dno koridura.
Te noći su tužno šumile breze
i teško je tada odbijala ura.

UKAZANJE BL. DJEVICE (str. 61)

Na Svojemu dlanu bijelom i blagom
donijela je Njemu sjaj sa visina,
a u Svojemu oku čistom i dragom
donijela mu sliku Svojeg Malog Sina.

Oko Nje se anđeli nevino smiju
i sunčane zrake u rukama nose.
Al Ona se sjaji ljepše od sviju,
i žarče od sunca i čišće od rose.

Njena su slova od šapata cvijeća
o mnogo ljepša i mnogo blaža.
Ona je ljepša od vedrog pramaljeća,
od najdraže majke Ona je draža.

„Ona je čišća nego sveta želja
i čišća od blagog anđeoskog smijeha”,
pomisli svetac prepun veselja
i zapjeva pjesan Gospi bez grijeha.

I anđeli s glasom prepunim sklada
pojačaše zvuke svečanih rima.
A svetom se Anti učini tada,
da u nebo leti zajedno s njima...

LJETO I VJEČNOST – 1935.
izbor

SRCE ZEMLJE

U DANU ŽETVE (str. 62-63)

Pozivljem danas sve
koji su me uvrijedili.
Na srebrnom ću pladnju radosti
iznijeti pred njih
grozdove zdravog smijeha.

Pozivljem danas sve
koji su me bičevali.
Rastvorit ću zastor širom,
za kojim gore ljubavlju
jezera krvi moje rođene.

Pozivljem danas sve
koji su mi i u jednom hipu
bili neprijatelji –
i one
kojima se oči
gusarskom krijepe mržnjom
prema meni.
Pozivljem ih
da dođu,
da dođu k meni!

Moje će ih ruke
raskriljene primiti.
U mojim će rukama drhtati
mladice sviju vedrih proljeća.
U mojim će očima gorjeti
sunčani podnevi sviju žarkih ljeta.

Jer ovo je vrijeme
kad dan se vozi
u zlatnim, blještavim kolima,

a pred njime padaju snopovi
pjani od teške zrelosti.

PRI BROŽDANJU (str. 64)

Pretkuće bijelo, zaliveno suncem,
košulja je bijela natopljena zlatom.
Tu sitna djeca igraju se s juncem,
dvorište odzvanja mlatom.

Jedan seljak ko broždaljka suh,
brožda grožđe muklom lupom.
Ono je njegov život i kruh,
a jučer je otučeno krupom.

Nešto se grožđa u bačvama bijeli.
Iščupane jabučice seljaka se smiju.
Jedna utjeha kroz maglu bola svijetli:
iz bobica ipak – sokovi se liju.

A djeca za juncem u povorci idu
sva razmahana, razigrana u suncu.
Kukuruzi obješeni po zidu –
sviđaju se – juncu.

U SUTONU (str. 65)

Sunce sipa vatru
na bijelu kućicu kraj druma.
Cesta leži u hladnoj sjeni,
i mračna je visoka šuma.

Za suncem je iskočila bakica.
Smiješi se nepomična na dva pernata druga.
Na glavi joj naheren rubac
njenom nosu se ruga.

Pozlaćenom pijetlu bahat je hod.
Mlada crna koka uzbibana sva je:
na tanjuru od slame, u sunčevu zlatu
leži – njeno prvo jaje.

JEZGRA (str. 66)

Svejedno mi je
što govori noć,
zamišljena,
sa čelom u hladnoj ruci,
što govore njene oči zvijezde
i njene riječi: pjesme
posljednjeg zrikavca.
Svejedno mi je!
Svakog je dana novi život,
svakog je dana novo nebo!

Ja sam glumac
što glumi demona,
ja sam pjesnik
što pjeva o Bogu,
ja sam skitnica
dronjav, prljav, razbarušen,
i prolazim
kraj drveća i suncokreta.

SKITNJA U ZVJEZDANOJ NOĆI (str. 67-68)

Noćas su zlatne zvijezde
u mojoj umrle kosi.
Noćas je moje lice
u blagoj usnulo rosi.

Noćas je prepun sjaja
bio moj kratki konak.
Staccato malenih ptica
jasan je bio i zvonak.

Išo sam bijelom cestom
kraj šume guste i crne.
Zvijezda mi sjala na dlanu,
a tapali koraci srne.

I tada sam stao na čas,
da slušam korake njene.
I tada se sasvim tiho
sklopiše moje zjene.

Lego sam ukraj puta,
da lovim nebo zvijezda,
i slušao korak srna,
disanje toplih gnijezda.

Lego sam ukraj puta,
u suhi pješčani jarak.
Kraj mene je spavala zvijezda,
ko mali dječji darak.

I meni se činilo tada,
da su u kasnoj rosi
malene sestrice zvijezde
u mojoj usnule kosi.

USPOMENI SVOJE MAJKE (str. 69)

Majke i navorana čela tješe,
i tad šapću priču mnogu.
One se ko djeca u snu
smiješe,
i kad suzu izbrisat
ne mogu.

Jer što je utjeha nego pozlaćena suza?
Duboko disanje neznatno se pokrati.
Moja majko, čitav je moj život suza,
a nema tvoga osmijeha
da je pozlati.

SRCE RABA JERONIMA

ŽITO SE LELIJA (str. 70-71)

Žito se lelija na vjetru, a koliba je srca mojega otvorena širom.
Dođi, Kriste, u pratnji ljiljanâ, u pratnji žita i sviju plodova ruku čovječjih.
Dođi okružen ljepotama Svojim, dođi k meni u moj ubogi stan. Dođi da Ti čelo ovjenčam pjesmama, koje sam pjevao u noćima, kad sam krvavo patio, jer sam se bojao, da sam izgubio Tebe.
O blažena ruka Tvoja koja me dariva svetim patnjama, da mi dade sliku očaja i pustoši, koja se uvlači u srce, kada Ti ne živiš u njemu.
O Isuse, o Raspeti, dođi k meni, i zagrli me žarom Srca Svojega! Uljuljaj me blagim talasima glasa Svojega u pjesmu Ljubavi!
Dođi! Moja Te vrata otvorena širom zovu. Moji neveni u vrtu vape za Tvojim milovanjem. Moje žito želi da se dirne haljine Tvoje, pa da taknuto Tvojom blizinom pjeva uzvišeni hosana plavim nebesima.
Dođi, Kriste, zove Te moje srce, i sve Te zove u kolibu moju, u prebivalište moje!
Dođi, i zagrli moju bijedu! Dođi, i stopi se sa mnom u Vječnosti! Dođi, i zaroni me u more Ljubavi, u kojemu nestaje sve zemaljsko, u kojemu blista sunce Vječnosti, i kiša zrakâ najčistijih umiva dušu od svih ljaga. Umiva je u milju i rajskoj slasti, i daje joj bjelinu ljiljanâ i blistavost čiste i uzvišene radosti.
Dođi!... Dođi da nestanemo u moru Ljubavi, da nestanemo u nebu, združeni na zemlji.
Dođi!... Da se zaboravi ova daljina od suznih dolova do svijetlih rajskih visina.
Dođi, dragi i blagi Kriste!
Dođi!...
O dođi!... Da se predamo Ljubavi i radosti bez granicâ.
Dođi!... Jer jedino s Tobom i u Ljubavi Srca Tvojega ja znam da živim...
I znam da je duh onaj, koji nosi u sebi izvore duboke i nepomućene sreće...
I znam da se u Ljubavi Tvojoj slasti u izobilju prelijevaju iz jedne u drugu radost. I spajaju u ljepote bez mjere i granica. Kao sitne biserne kapi u more, beskrajno more.
Dođi!... Jer je jedino Srce Tvoje kolijevka mojeg mira. Jer je jedino Ono moj drug na gozbi daroa, koje nam daje ljeto svojemu raskošju...

SAMOSTAN SRCA MOJEGA (str. 72-73)

I.

Sagradio sam samostan u srcu svojemu.
U njemu tri monaha pristupaju svaki dan oltaru Božjemu.
Jedan drži u ruci knjigu mudrosti, drugi veslo dalekog putovanja, a treći gori sav u žaru Ljubavi i želje, kojom zove i potiče da stignemo što prije cilju.
Sagradio sam samostan u srcu svojemu.
U njem je tišina ko u raju Božjemu.
I dok je napolju vreva, psovka i bol razočaranja, u mojem je srcu vedrina vjere koja se ne pomućuje, bezdan ufanja koji se ne iscrpljuje, i žar Ljubavi koji ne izgara.
Sagradio sam samostan u srcu svojemu.
I osjećam da Bog prebiva u njemu, i da je On glavar samostana mojega.
Monasi su: moja vjera, ufanje i Ljubav, a sakristan, koji gaji čistoću, to je sveta Terezija od Maloga Isusa.
Ona je u Svojem životu bila sakristan, pa želi da bude i u srcu mojem.
O, kako je divno u samoći duše moje!
Vjerujem, kad bi anđeli mogli da se u njoj zarede, oni bi pokucali na vrata mojeg manastira.

II.

Idem sretan kroz guste redove brezâ, i gledam ljeto kako buja u suncu i slušam pjesmu zrikavaca, i mislim:
Neka me mami ljeto svojim čarima, svojim suncem i pjanstvom svojih želja. Ja idem sam sa svoja tri monaha, koj odbijaju svaku navalu neprijateljâ...
Idem sam, i osjećam, da više ne pripadam svijetu, i da sam redovnik samostana svojega.
Bog je moj glavar, a sakristan koji resi moje oltare, jest sv. Mala Terezija.
Idem sam kroz posmijeh ljudi, kroz vrevu i proklinjanja, kroz bodeže napasti što sa svih strana vrebaju na mene.
Idem sam, bez straha i nemira, i nosim u svojim zjenama vedrinu rani ljetnih jutara...

NAJSVETIJA OD ŽENA (str. 74-75)

Isplakat ću svoje oči
kao dijete srce svoje
za zlatnim, sjajnim zvijezdama.
Pjesme poju zrikavci
pod bijelim, vitim brezama,
a negdje dolje u nizinama
vijugaju se rijeke
u sjaju
i u tminama.

Isplakat ću svoje oči
kao cvijet svoju rosu,
kad ga u noći
otrgne ruka
bez milosti.
Ja osjećam u ovoj
samrtnoj radosti
kako se svemir cijeli
u stih pretvara
plavetni i bijeli,
i male su riječi
mojih stihova...

Ali, eto...
moja pjesma teče,
teče...
i ne od bola
niti od radosti,
već od Ljubavi
i od Mladosti.

Umrijet ću jedne noći
za tobom, Madono!
Tad će pjesme zzrikavaca
biti moje posmrtno zvono.
Jer mojom se dušom
ljeska more Ljubavi,
i ono će jednog časa
kad se burno zatalasa
kad se burno zatalasa,

da ugasi sjaj mojih zjena.
Umrijet ću,
umrijet
od čežnje, Madono,
Ti najsvetija
od ženâ...

LJETO I VJEČNOST (str. 76)

Idem kroz žitorodna polja, koja se u sjaju mjeseca odmaraju. Cio su se dan opijala suncem. Idem kroz noć zvjezdanu i punu mjesečine. Idem sam, i slušam pjesmu zrikavaca, koji se opajaju zvjezdanom vedrinom. Idem sam, i slušam kako lahor zamamno šapuće: „Daj, prijatelju, opajaj se, bezdani je vrč mjesečine!" Idem, i slušam, i osjećam – kako se sve opaja, i kako sve pije. Ljeto je doba opojstva u prirodi. U danu se također sve opaja. Sjenoviti se gajevi opajaju tišinom, visoka brda svojom visinom, cvijeće i žita žarom sunčanim, a sunce svojom vlastitom ljepotom i sjajem.
Sve se u ljetu opaja. I čujem kako me sve zove, da se pridružim tom velikom nestajanju u čarobni bezdan besvijesti.
A ja idem sam, i mislim, i govorim sebi samome: „Sve se to opaja prolaznim stvarima, a ti rabe Jeronime, koji poznaješ vječne ljepote, ti treba da se opajaš – Vječnošću!...
Jer je za čovjeka jedino vrijedno: opajati se ljepotama koje ne prolaze."
Idem, idem ispunjen mišlju na Vječnost...
Čini mi se da su mjesec, zvijezde, sve što me okružuje, da je sve to maleno prema *samoj* ovoj misli o Vječnosti.

U HRAMU CISTERCIJA – 1938.
izbor

Oficij
PRVA VEČERNJA

BLIZINA NEBA (str. 77)

Nebo i zemlja danas
posve su, posve blizu.
O tome krasno zbore
molitve bijelih monaha:
U dugom beskrajnom nizu
dižu se ljudi iz praha
i mole se: „Gospode velji,
po Njoj što nebo krasi
od vijeka u Tvojoj želji,
čistoj ko ljuljan bijeli,
Ti nas, Gospode, spasi!"

JUTRENJA

TREĆA NOĆNICA (str. 78-79)

I.

Po Tebi Krist nam se daje
u svetoj hostiji bijeloj.
Sliku Njegova lika
pronose Tvoje oči.
Ti jesi Crkvi cijeloj
divna i blistava zvijezda,
desnica jesi, Majko,
njezine moći.

Tvoje je ruka stalna,
jer žena Ti si jaka
i Ti si nova Judita,
što lađom Gospodnjom ravna.

K Tebi podiže oči
i pokorni Simo Stilita
i grješnik kojemu srce
ponoć obavija tavna.

II.

Mnogi valovi biju
tu lađu svetoga Petra.
Noć se zaplela crna
u krhka njezina jedra.
Reko bi: Igračka to je
ludog, bjesomučnog vjetra,
al Ti se nad njome blistaš
u sjaju – Svojega skeptra!

III.

U Tebi neka se slavi
Ljubav i Božja snaga.
Neka ih slave sveci
i anđela četa blaga;
svi koji ljube Boga
sa svetim zborom levita.
O moćna, slavna i nova
i nenatkriljiva
Judita!

HVALE

DAN SE BUDI (str. 80)

Sa prozora monaške crkve
padaju sjene noći.
Na nebu plavom blista
srebrna Danica – zvijezda.
Cvijeće otvara oči,
žubori voda čista.
Iz svježih zelenih šuma
pjevaju prva gnijezda.

Seljaci dolaze poljem,
šapatom krunicu mole.
U crkvu je stigla sama
četica djece mala.
Monasi laude mole.

Sred bijelog Gospodnjeg hrama
dignimo srce iz kala
u svjetlo sunčanih prama.

ČASOVI KROZ DAN

PRVI ČAS (str. 81)

I.

Evo već sunce jutra
svijetli kroz prozor hrama
i ponovno Gospin oltar
miluje njegov pramen.
Hvalimo mudrost Oca
koji je poslao Sina
da donese žarki plamen
i da nas izbavi tmina.

II.

Po Njojzi molimo Oca,
da nam udijeli snage,
da zvjezdano veče primi
u skute svoje blage
bez ljage duše naše,
ko janjad krotku, bijelu
što dolaze sa paše.

DRUGA VEČERNJA

MOLITVA MOJA (str. 82)

Iz tihoga kuta hrama
i ja se opraštam, Bože,
od ovog velikog dana,
koji si stvorio Ti.
I odlazim sav zanesen
sa dušom koja za vječnost
ko srce monaha zri.
I pjevam: „Nek Ti je slava,
Bože u osobe tri!”

Misa
PRIPRAVA

SLAVA (str. 83)

Tvoje su Rane cvijeće
i najljepši rajski sjaj,
Ti krotko Janješce Božje,
Ti velik Adonaj.

Ti si odbacio časti,
da nama pribaviš slavu
i da nas okruniš sjajem,
trnjem si ovio glavu.

Ti si odbacio slasti,
da nas obogatiš mirom
i posljednje haljine svoje,
da nas obasjaš porfirom.

Ljubav nas Tvoja zove
i suze nam kvase lice.
Pod teretom brojnih grijeha
padamo pred Tobom nice.

I pjevamo: Nek Ti je slava
za Golgotske Žrtve sjaj,
o nevino Janje Božje,
o veliki Adonaj!

VJERUJEM (str. 84-85)

Ja vjerujem u Tebe, Bože,
jer sila što satvori svemir –
i cvjetove bijele, male
i zvijezde koje se pale
i beskrajnu jakost Crkve,
to nije čovječja snaga,
već mudrost i ljubav blaga,
koja u bezdanu svijetlom

bivstva Tvojega gori.
Ja vjerujem u Tebe, Božje,
što nebo i zemlju stvori.

I vjerujem u Tvog Sina
što vječno od Tebe se rađa,
u višnjeg, ognjenog Duha,
što od vas proizlazi dahom.
U istine vjerujem svete,
koje me učila majka
u sunčane dane, bijele,
dane djetinjstva davnog.
Ja vjerujem ko ono dijete
i maleni pastir, dobri,
u istine vječne, svete.

Ja vjerujem s Crkvom cijelom,
koja se bori i pati,
(za zemlju je samo vjera,
gdje lice sve Tvoje skriva),
je Ti si istina sama,
istina vječna i živa –
i Tebi se moja duša
s beskrajnom Crvkom divi.
O Bože, ko cedar jaka
vjera u meni živi!

OBASJANE STAZE – 1941.
izbor

I.

BLISTAVI RUB

PROLJETNA NOĆ U VOĆNJAKU (str. 87)

Stabla su puna bijelog cvijeća.
Na plavom nebu mjesec je tih.
Blago je carstvo procvalog drveća,
kao dječji san
o raju
punom bijelog cvijeća.

Grane su mirne.
Kao da su od pamuka
lahor ih ne dirne.

Sve su moje sanje ove noći
sretne i mirne!...

ČEŽNJA PROLJEĆA (str. 88)

O, kako je svježe proljeće, kô djetinji dah.
Laste, što iza modrih planina dolaze,
oblijeću umorno nad plavim morem,
dok brodovi iz luke polaze... polaze...

Iza zelenih ograda bagrema bijelih,
ko iz kakvog tajnog raja koja kuća se bjelasa;
vezane brakete ziblju se na moru,
što se vatrenim bljeskom talasa... talasa...

Sve šuti bezazleno i mirno, kao stari jad.
Kao da svim što je lijepo, nek se raduje tko zna!...
a za me je taj predio kao dijete krotko,
što samo tihu radost zna.

O, htio bih otići daleko... daleko...
ko dijete, što nikoga nema, te u neznani odlazi kraj,
da me opije... da me opije... svježina dalekih mora,
nepoznatih gora
sumrak i sjaj!

ZALIVOM BOKE (str. 89-90)

Sjenama moje sestre Karmen i mog brata Iva

Kad prođem jednom Pontu od Oštre
i mojim se očima zabijeli Novi,
na grad taj panut će sjenka,
gdje zasjaše radosti naše i snovi.

Pomolit će se crkvica, gdje su čempres i maslina,
vedra djevojčica u mlakim sjenama drveća.
Mnogom će se putniku oteti usklik: Savina!
a ja ću se s bolom sjetit njenog cvijeća.

I pun tjeskobe bit ću među putnicima,
što u radosti svježoj zalivom plove.
I činit će se meni:
po tihome moru prati me njihova sjenka
i bolno me zove, beznadno me zove.

Ugledavši grad mrtav, ali pun sjaja starine,
niz moje će lice suza da se spusti.
Sjećate se?:
Tu smo pozdravili Gospu,
Majku iza naše majke.
Oh srce, daj riječ izusti,
daj riječ izusti!...

Zablistat će ogledalo Dobrote i Prčanja!
Ko da će za bijelim kućama nestat vaša sjena,
poput sumorna mjeseca za bijelim oblakom.
Ali ne bojte se!
Ona uvijek u srce moje uranja –
tiho ko iz bojazni, ko u morsko žalo pjena.

Na Rivi ko da se rasmijalo slavlje...
A ja ću bit šutljiv prema znancima starima.
U crkvi Trifuna ključat će vjera u zdravlje,
a ja ću tiho plakati
pred moćnim oltarima.

PROLJEĆE U PRISTANIŠTU (str. 91)

Herceg Novi

I.

Sirov je zrak proljetnog jutra.
Na brodu, što se obali bliži,
putnici se smiju i žamore.
Nasmijana lica, utonula u zaboravu,
zure u obronke nove i u modro more.

Roj se nosača razbježao po luci:
užurbanost, trčanje i uzvici!
Malih prodavača, što palasture nose u ruci,
čuju se bezbrojni povici.

Kad vreva putnika, nosača nestane iz luke,
nastat će tišina, kao zamišljena...

II.

A veče će se spustit nečujno, ko san.
Zapalit će se tada lanterne u luci.
Iz kućica pristaništa ko dusi
izvirat će starci, pognute žene,
sa tihom radosti u oku i u drhtavoj ruci...

A veče će biti tako tiho i svježe od morskog lahora.
More će bit mirno, ko da razumije njihovo pričanje...
Samo će se kadikad čuti zvuk sirene
i šum vesala, što u daljinu mora
voze na noćno ribanje...

ŠKOLJ OD PERASTA (str. 92)

Školj. Crkvica mala sred njega.
Ljudi i sunce ljetnjega dana
zaspu ga svega.

U crkvici smjernoj zavjetnih prstena siju se briljanti
zlate se zavjetne kolajne od zlata.
Uvijek je bila skromna Božja Mati
i beskrajno, ko Bog, bogata.

Srca u tvrdoći slična školjnom kamenu,
upoje, upoje tu vjere žarčinu.
Nemoćna lica u čudesnom znamenu
blistavim zdravljem tu zasinu.

Jer slika tu je čudotvorna Njena.
Optočili je srebrom davni rezbari.
Ruka Majke jednom čelo Bokelja
radošću spasa ozari!

Tu ko mališa doveli su mene,
koji je zatvorio u srce i školj i crkvicu i sliku:
potonuli su krišom na dno dječje zjene,
prigledo im se u kutu ko najljepšem liku.

I danas, kad bora moje čelo para,
i kad su od sunca draže sumorne noći,
čelo se izgladi sjajem,
kad srce moje se otvara –:
i njem su – moći!

UBOGI SVIRAČ (str. 93)

I.

Ja uvijek sviram, kad me srce zaboli:
u sutonu bijednom, kad se u dalekom moru utopi sunčev sjaj.
Meni je tad svejedno, da li me tko žali ili voli,
jer u svojim pjesmama osjećam svih žalosti kraj.

I, čini mi se, da je sve sretno osim mene:
i lastavice i modro more,
kad se po njemu valovi tako ludo igraju.
Tad se moje pjesme tužno i daleko ore,
kao da plave daljine u srce diraju.

II.

Kad sviram, sve što je oko me od neke žalosti zašuti,
kao da me nečujno moli,
da ne sviram dalje, da će mi ono dati što srce moje žudi!
Tad me moje srce tako gorko i silno zaboli
i goni me u beskraj, kud mi oko bludi.

A ja, ipak, tamo ne ću otići,
jer znam, da je svud jednako: dosadno, teško i jadno.
Ja ću ovdje ostati,
da i dalje sviram za komad crnog hljeba.

Al ja bih najrađe htio sa pjesmom umrijeti
i nestati, za uvijek, put plavog neba.

BLISTAVI RUB (str. 94)

Rasulo se sunce po kuhinji.
Po naslagi tanjirâ na ormarskoj polici,
po stolu – sa dva, tri lonca,
po čaši vode, zaboravljenoj na stolici.

Kraj otvorena prozora stoji djevojka.
U žarkim zrakama sunčeva sjaja.
Nagnuta nad tanjirom pirinča,
ona prebire prstima
po bisernastim zrncima
i pjeva pjesme svojega kraja.

A kad prsti zastaše, pjesma zamre,
u blistavu se rubu ukaza
slika ljudi
opaljenih, znojnih obraza,
u košuljama bijelim,
s kapicama plitkim na glavi.
Oštricama svijetlim
razmahuju se po travi.

A ponad sjenokosa bijela je kućica.
Mala, bijela potleušica.
Sa dva prozora zelena.
Oh, sa ona dva prozora zelena,
dva prozora – naherena.

A ispred nje,
pod odrinom,
sjedi jedna žena.
Blaga, kose sijede.
To dobra majka njena
predivo bijelo – prede...

SAMOĆA U SOBI (str. 95)

Tiho je poslije podne i tmurno. – Pada kiša.
Korak se kog prolaznika čuje:
o asfalt tuče ispod prozora mog.
Sipi kiša!...
Ja čuvam svoju sobu kao pustinjak svoj log.

Nikog u sobi ja nemam svog.
Sve je u njoj tako ti'o.
Oh, osta mi samo, samo sunce i dobri, dobri Bog,
otkada sam tužan posljednjeg puta bio.

Moja soba je prazna,
nijema.
Na stolu vazna
žutog cvijeća puna, ukočeno gleda,
a debela knjiga malo dalje drijema.

Svaka stolica šuti,
nijema,
kao uronjena u svijet neka druge jave,
a zidni sat svako petnaest minuti,
bije negdje gore iznad moje glave.

CORPUS DOMINI (str. 96)

Kleknite ponizno! – Spustite glave!
Pustite Ga da prođe kroz vaše redove,
kao kroz dušu najljepši san...
Sve drugo zaboravite, osim možda djecu,
što prosipaju pred Njim cvjetove bijele i plave.

I predajte se tišini čekanja Njegova blagoslova.
Blagoslov će taj sići na vas poželjno tiho,
kao blaga kiša na suhe, užarene njive.
Oh, neka u vaša srca ureže neizbrisiva i dobra slova!...

Kad gledam kako ste bojažljivo krotko spustili glave svi,
kao djeca u čekanju cjelova majke,
za koji se ne usuđuju moliti, jer su kriva,
meni se sažalite – i pitam se:
„Zašto ikada pomislih, da ste zli?
Oh, zašto ikada pomislih, da ste zli?”

PRIJE TIJELOVSKE PRIČESTI (str. 97)

Nesigurno baka koraca po dugom, vijugavom putu.
Ide u grad.
U ranom se zelenom jutru uzobijestio cvrkut ptica.
Oči samotne bake zanose pašnjaci zeleni,
na kojima krotko jagnjad pasu po cijele dnevi.
S pašnjacima njive se izmjenjuju
talasaste, hrapave i slegnute od kiša.
Iz njiva izmiljiše usjevi...

Rodne su njive!
Bijele su paše!...
A još je bjelje u očima njenim Jagnje na ponjavi snježnoj,
položeno u kolijevku zlatne čaše!...
Sve se to u čarobnu pjesmu sliva,
koju tka zahvalnost i sigurna, radosna želja:
to će Dijete u zlatnoj kolijevci kao i dosada
njive i pašnjake da blagosliva.

MAJCI VASELJENE (str. 98)

O Majko moja, Majko Vaseljene,
večera ovog majčinim smiješkom
smiješi se na mene!...

Zaboravi, zaboravi na svaki grijeh moj
i na svaku bol, što sam ti nanio,
i budi mi majka!
Ja sin bit ću tvoj.

Ja nemam majke
i večera ovog tuga mi srce ovi.
Uveče, moja Majko, zamjenjuju stvarnost
sjećanja i snovi...

LJUBAV NEBA

PO USKRSU (str. 99)

Krist u društvu apostola blagosliva njive i trave

Još mi govore trave,
da je Krist uskrsnuo.
Svježa je spomen njina
na bijeli plašt Uskrsnuća.
Šapuću ljubice plave
o čaru bijelog krina,
pune ganuća.

Jedna je zvijezda pala,
srebrom rasporila nebo.
Čujem korake u noći
i blagoslov njiva i trava.
Zvijezda je srebrna, mala,
otvorila svoje oči
i blista
iznad glava.

LEGENDA O SLIKARU KOJI JE SLIKAO OČI MADONE (str. 100)

On je samo sliko Njene čiste zjene
jasne poput rose mekih, plavih šuma,
a kad su ga pitali za obraze Njene,
on im je govorio o ljepoti uma.

On je sliko samo suze svetih muka,
koje mnoge tuge u vedrine skruše,
a kad su ga pitali za sjaj Njenih ruka,
on im je govorio o ljepoti duše.

Da, on je sliko zvijezde ljudskih nada,
dao im je more prekrasnoga sjaja,
a umjesto tijela bestjelesna sklada,
on je tiho šapto o ljepoti raja.

Al jednog je dana zaklopio oči,
i stala je sjena pobožnoga kista.
Tad je jedva čujno, a bijaše u noći,
stupio paleti lik Isusa Krista.

On nije nasliko oči svetog čara,
već molitvu blagu u divnome slogu.
Htio je samo dopunit slikara
slikajući ruke, što se mole Bogu.

LJETO I VJEČNOST

PUTOVANJE (str. 101)

Putovati, putovati prema dalekim granicama,
gdje sjaju se vode, gdje blistaju glečeri.
Pa stajati časak na nepoznatim stanicama,
gdje glas prodavača lomi se u večeri.

Putovati, putovati kroz šume, orošene,
u haljama prozirnim od svijetlih dragulja.
Kraj muzara blagih, kraj livade pokošene,
kraj djece što grade kućice od mulja.

Putovati, putovati u plave daljine,
i prezreti ženu i boli od svijeta.
Za oblake bijele i plave čistine,
za rosne svježine gorskoga cvijeta.

I sa mnogo stvari veo tajne dići
sa putom u beskraj i u bezdan visine.
Ali nikad sjaju svojih žudnja stići,
jer sami bi visovi postali nizine.

U SOBI SA ŠTEDNJAKOM (str. 102)

U sobi sa štednjakom sjedi žena,
kraj lampe što crta na stolu krug.
Mačak skutren u kutu, ušima miče,
na štednjaku zriče zadnji ljeta drug.

Kiša kucka tiho, ko da bi htjela ući,
o vrata sanljivo treskaju grane.
Za svakim treskom klizne niže glava,
kroz čije kose sive su niti tkane.

Jer prozor to su crne neprovidne pločice,
a i kazaljka mala na osam stoji.
Ona je jedina! – Ali to ne smeta,
jer tu se vrijeme minutama ne broji.

PRIČE IZ STARE ČITANKE (str. 103)

Sjeni sestre Karmen

Večeras sam osjetio čar priča iz jedne stare čitanke. Govorila ih je moja sestra u polutami, dok je vani padala kiša. Učila je napamet priče o dobrim vilama i o bijelim, nevinim anđelima.
Danas je ona mrtva. Umrla je, kad život više nije bio priča iz stare čitanke. Umrla onoga dana, kad se njenom mladom srcu život usudio reći, da je surov i grub.
Večeras sam osjetio ljepotu priča, koje učimo u djetinjstvu i koje nas prate cijelog života, kao neka pjesma. Večeras sam, kad je umrla jedna zvijezda, rekao blago i toplo jednom cvijetu, da više nikoga nemam, da više nikoga nemam.

ŠVELJA (str. 104-106)

I.

U jednom je gradu živjela
djevojka blijeda i tanana,
u tihoj i mračnoj sobici
nekog visokog tavana.

Ona je marljivo šivala
bogatim gospojam haljine,
i soba je puna bivala
razne svile i tkanine.

Za malu je nagradu djevojka
cio dan šivala, šivala
a lica su njezina nježna
sve bljeđa i bljeđa bivala.

A nisu to niti spazile
fine i bahate gospe,
da svaka njihova haljina
pregršt joj zdravlja prospe.

A ona je šila i šila,
i šum je šivenja šumio,
i šum je šumnoga švenja
švelju tješiti umio.

I od tog se šuma je činilo,
da putuje vozom kroz luge,
kroz vedre i sunčane predjele,
kroz blistave rose i duge.

Al nikad ih vidjela ona
te vedre i sunčane predjele,
jer njezine ruke slabašne
zalud su radile, štedjele.

I jednog dana dok ona je
slagala tuđu tkaninu,
nad njom je Samrt turobna
njojzi šivala haljinu...

II.

Pismo pjesnika

Bili ste mezimče
u oca i majke,
cijela vam je briga
bio zvuk klavira.
Život vam je bio
san i raskoš bajke,
u njemu je bilo
mnogo kavalira

Ali sve je prošlo...
kao pjena mora,
kao list zanesen
rijekom i virom.
Nestalo je vašeg
čarobnoga dvora
i ostali ste vi
sa zadnjim kavalirom.

I sada u bijedi,
na tavanu jednom,
gdje su noći vaše
pune čudne jeze,
u ritmu mašine,
u pokretu čednom
vaše ruke šiju
za druge princeze.

Ostavili svi su
i ljepotu vašu,
završio kad je

taj beskrajan pir...
Više vam nitko
ne podiže čašu.
Samo mačak prede,
vaš zadnji kavalir.

ANGELUS U MARIJI BISTRICI (str. 107-109)

I.

Moj korak je radostan
po beskrajnim poljima,
jer sve mezove i moli,
da slavimo Božju Majku.
O, kad bih samo mogao
da od sunca napravim šajku,
ja bih se vozio svemirom,
i svemu bih svetim nemirom
o Ljubavi Njenoj govorio.
O ja bih pjesme tvorio
o dobroj Majci Božijoj.
Oh ja bih pjesme tvorio
o Onoj,
koju i sam Bog je dvorio.

O sve me moli, doziva.
Zovu me polja, klasovi,
zovu me tajni glasovi,
što u šumi kolo igraju.
Zovu me bijeli oblaci,
što se na vjetru zibaju.
Zovu me trave i cvijeće,
zove me sunce i drveće.

O, cvijet, je suzu prolio.
O, cvijet, o, cvijet!
O nitko je nije tako volio,
svi ti tajni, nijemi svjetovi,
ko što je voljahu cvjetovi!
Oni i danas na Njenim oltarima
daju svoj miris duvarima,
a Ljubav svoju, što je uvijek čista,
Djevici i Majci Isusa Krista.

II.

O, ja ne znam
već koga da slušam.

Zove me vjetar, da njišemo zvona.
Zove me oblak kuda ide Ona,
da dižemo prijeto od njegova runa.
Zove me sunce i moli za pomoć,
da bude što ljepša i sjajnija kruna.

O, otić' ću, otić' na vrhove brdu,
gdje oblaci idu u bijelome krdu.
Tamo ću s cvijećem, sa nebom i granom,
sa mekom rosom i sunčanom manom,
u žitkom moru velebnog sjaja,
da slavim Majku i Kraljicu raja.

III.

Od volje je moje svako brdo niže,
i suncu ja ipak ne bih bio bliže.
I bili bi svijetle, daleke česme
oblaci bijeli što pjevaju pjesme,
anđela pjesme nad rosom i cvijećem,
nad kosama gorskim i plavim drvećem.

O, koga, koga da slušam?
Zar da se branim svemiru cijelom?
Zar da se skrijem i danu bijelom?
A sve me moli i žudno vapi,
da se raspem kišu tih rajskih kapi...

O, što da počnem? Ja slab sam čovjek
i Božje sam volje
tek sitan odjek.
Moji su koraci put sitna mrava
i moja volja pred Božijom spava!

Al kad me sve moli i žudi visinu,
otić' ću dolje, poput drage Gospe,
da pjesma se moja svemirom prospe.
Otić' ću dolje gdje nas skromna Mati
sa svojim Sinom u milosti brati.

Uzet ću tamo uže od zvona
i zvonit ću pjesmu, koju voli Ona:
Angelus bijeli, Angelus bijeli,
najljepšu pjesmu, što nebo ju želi.

U zvuku će zvona moja pjesma sjati:
od svojega srca ja sve ću joj dati,
da pjesmu će nebo i sunce čuti
i zvonit će njome nebeski puti.

I sve će tada sred sunčanog sjaja
slaviti Majku i Kraljicu raja.

II.

KRV STIHOVA I BOJA

ŠTO JE PJESMA? (str. 110)

Nekad u pjesmi blistaju zvijezde
i proljetne cvjetaju grane,
a opet su stope ranjene trnjem,
u srcu su bolne i goruće rane.

Često je puta potrebna bura,
da se zabijele putovi mira.
Često je puta potrebna suza,
da zvoni zvonkom radošću lira.

Mnogo je puta potrebna patnja,
da duša postane sveta i tiha.
Mnoge su često potrebne noći
za sjaja i ljepotu stiha.

Mnogo je suza, malo je riječi,
koje se plaćaju zlobom.
Pjesma je borba s oblikom, svijetom,
a nekad – sa samim sobom.

ZAŠTO SAM PJESNIK? (str. 111)

I.

Bože moj, zašto si mi dao da budem pjesnik?
Ti dobro znaš, da sabirući pelud poezije, pada mnogo otrova u pjesnikovo srce. Ti znaš, da se kršćanski pjesnik bori sa vlastitom željom za slavom i da se s mukom otimlje zvonkim hvalama svijeta!
Zašto si mi dao da budem pjesnik, Bože moj?!...
Večer je, Kiša pada vani. Ja klečim u dnu kapele i dižem k Tebi nedostojne oči:
– Gospode, da si mi dao više Ljubavi, a manje talenta, ja bih Te žarče ljubio i čitav bi moj život bio pjesma.
– Moje bi pjesme čitale stare žene u pobožnim knjigama. One bi ih kao uspavanku tepale djeci prije spavanja i nitko ne bi znao za moje ime.

II.

Ja znam, Ti mi odgovaraš, da se iz otrova napasti cijedi med Ljubavi. Čudni su putovi Tvoji!
Podaj mi svjetiljku mudrosti i straha svojega.
Neka je blagoslovljena Tvoja sveta volja!
Ja idem kroz trnje i blato i gorim od čistih želja...

POSLIJE MOJE SMRTI (str. 112)

Poslije moje smrti ostat će pjesma,
kao osmijeh bola, ljepota u okviru
i nitko ne će naslutiti suzu
u njenom svetom, nadzemaljskom miru.

I tko će znati jutra puna tuge,
podneve kad sam grlio siromahe
i noći kad radio ja sam do bola,
a primao samo pohvale plahe.

Tko će znati, da mi nije bio
život ljepota večernjega mira,
nego je bio jedna bolest vječna,
od koje se trpi i kad sreća dira.

Ali svejedno! Ja se nadam da su
moje pjesme staza sve do rajske duge –
i da će u njima duše, slične meni,
utopiti breme beskrajne tuge.

OAZA BOJA (str. 113-114)

U prvom atelieru slikara Kaštelančića

U njemu, u kojem živi krv
dugih čeznuća stvaralačke moći
i u kom se skamenio san
mnogih bolnih i besanih noći,

u njemu, u kom je zasjao put
proljeća i zvijezda i viteških omama
i u kojem pauk tišina i sna
predivo prede božanskih osama,

u njemu, u kom je svaki dijel
natopljen kapljom krvi i znoja
i u kojem se čuje otkucaj srca
željnog slave umjetničkog boja,

u njemu, u kojem čeka sve
gradove i kule, zvijezde i daljine
i sve ljepote koje žive već
u mašti slikara, u moći Visine,

u njemu sada proslavimo mi
časove tišina, svetih oaza,
kada slikar u vječnost vasionsku
polazi svijetlom obasjanih staza.

U njemu sada slavimo ljepotu:
kraljevnu koja začarana spava
na platnu druga, mladoga slikara,
za kojega boja jedina je java.

U njemu sada proslavimo kretnje
kraljevskih figura i rajskih portala
i sve daljine od kojih nam stižu
radosti sunca i svih karnevala.

U njemu sada proslavimo žarko
ljepotu i mladost umjetnosti sjajne,
sa zanosom svetim zaželimo joj vječnost
i poklonimo se ispred njene tajne.

GOTSKI PROZORI U MJESEČINI

VENEZIJI (str. 115-116)

U svijetlu mjesečine

Palače su tvoje
bljedolike dame,
koje rone tugu
u dubljine mora.
Kiša im je splela
pletenice tamne
i u njima plaču
uspomene davne.

O grade, o kralju
ljepote i mora,
mramora i zlata
i duždeva slave,
lađa si što nosi
golubinja jata,
lađa koja plovi
put neznane jave.

Mjesečina ti si
koju more ziba,
jedan komad neba
s čipkama oblaka;
ostrvo od zlata
sred svjetskoga gliba,
dostojno svetaca,
pjesnika, junaka.

Palače su tvoje
bljedolike dame,
koje suze rone
na pod od kristala.
Umrli su duždi
ostale su same
i mjesec ih tješi
iz rajskog bokala.

GOTSKI PROZORI U MJESEČINI (str. 117)

Približujući se gradu Asizu, u kontemplaciji jednog prizora bazilike sv. Franje

Gotski prozori su ruke djevicâ,
čiste i bijele, bez ikakvih ukrasa,
koje se skromno sklapaju u molitvu.

Njihova je ljepota
u skladu poniznih, pogrbljenih linija
i oni su najljepši
u svijetlu i u sjeni čempresâ,
kad mjesečina lije sjaj
u umiranju.

Gotski prozori u mjesečini
ne pričaju ništa,
ne govore ništa.
Oni su puni šutnje i molitve
kao i njihovi monasi.

IDILA U GRECCIU (str. 118)

Samostan, ko zaboravljena mandolina, obješen o pećinu, šuti.
Cijedi se vino iz grozda mjesečine.
Zvijezde ko čežnje blistaju u samoći.
U dolini magarci revu...

VIZIJA GRIJEHA NAD TIBEROM (str. 119)

U Laciju

U baršunastom sjaju otrovnog opojstva leži grijeh.
Noć je, već duboka noć.
Tiber šuti i teče.
Raspjevano grlo jednog beskućnika nadvikuje utvare svojeg očajanja.

Ali nikog nema. Sve šuti.
U sjeni mramorne kapele kraj puta stoji tužan lik.
Krist!
Vezan za stup grijeha, plače...

SRCE DON JUANA, SRCE DON QUIJOTA (str. 120)

Molitva jednog ispaćenog lica, u kutu bazilike od Pompeja, u prvim tracima zore

Ti što vladaš moćna, u carstvu vulkana,
u zemlji straha i zemlji ljepota,
ranila si srce jednog Don Juana,
ranila si srce jednog Don Quijota.

Ti si bila zora mojeg obraćenja
nad pučinom morskom najdublje mi tuge,
opio me bljesak Tvoje rajske duge,
opila me zvijezda Tvojeg uznesenja.

Ostavio sve sam rad Tvoje dobrote,
da postanem prah i sjena Tvog hrama,
prezreo sam pjenu varave ljepote
i duša je moja sad ostala sama.

Ona je ko ptica u zamci bez kraja,
nošena vjetrom i zvukom visine.
Njoj je tako dobro u prostoru sjaja,
u skladu pjesme, svijetla i tišine.

O Gospojo moćna u carstvu vulkana,
u zemlji straha i zemlji ljepota,
primi natrag srce jednog Don Juana,
primi natrag srce jednog Don Quijota!

DNEVNIK JEDNOG KONVERTITE

RASTANAK (str. 121)

Za posljednjom granom minuo je lik
i srce sad zove: vrati se, vrati.
Jedna suza gorka i nemoćan krik.
Prošlost nam ništa ne može dati.

Dosta je bio samo jedan znak,
jedna riječ da se opet javi.
Ali je kasno. Samo sunčev trak
otiske stopa miluje u travi.

RAZGOVOR NAKON MNOGO GODINA (str. 122)

– ....?
Slabo, slabo!
Govorim ti kao sestri, razumiješ,
kao duši,
a ne ko ženi.
Slabo!
Sjećaš se, prijatelji smo bili
u djetinjstvu,
naši su životi uporedo rasli:
jedan poput ljubice,
drugi poput hrasta.
Cvijet je sačuvala šikara,
hrast su bure izlomile.

– Slabo!
Velim ti ko sestri,
ne ko ženi,
ko duši!
Znam da ima puno dobrote
ispod tvojih zjena.
Zbogom!
Sjeti se (nemoj zaplakati),
da ti se javila jedna sjena...

IZ PROŠLOSTI DVAJU DRAMATIČARA (str. 123)

Sjećaš se, noći su bile
pune mirisa ružmarina,
mjesec je bio čarobna Aladinova svjetiljka,
a po vrtu je šetala ona, princeza.
Šaptali smo i razgovarali o cvijeću,
koje snatri u njenoj blizini,
ali nato je zakreketala žaba u potoku.
– To je život – rekli smo i nasmijali se.
Bili smo djeca.

SVAKA DUŠA (str. 124)

Vladimiru Nazoru

Svaka je duša zaseban svijet,
tajanstvo noći i bestidnost dana.
U svačijem srcu jedan je cvijet
i jedna gorka, prebolna rana.

Svaka je duša jedna uska tajna,
koja vječnost i beskrajnost treba.
Svaka je duša jedna zvijezda sjajna,
koja se kida od svojega neba.

TUGA NA LIVADI (str. 125)

Na livadi, nad kojom se igraju leptiri
i nebo se smiješi u monaškom žaru,
ne može srce da se danas smiri,
u novoj ljepotu gleda tugu staru.

Razdraganost trava i cvijeća u maju
i opojstvo stvari od nepoznatog vina...
Dok monasi sanjaju o budućem raju,
mi se sjećamo starih gorčina.

Koliko smo puta poput leptira
tražili čašku nekog dobrog cvijeta,
ali nismo našli ni ljubavi ni mira,

nego samo tugu ovoga svijeta

LJEPOTA (str. 126)

Franu Alfireviću

Dječaci se igraju velom ljepote,
koja ih grli neosjetno ko more.
Oni ne osjećaju njezine milote,
već pomamno trče kroz njezine dvore.

Dječaci su žene. Dječaci su ljudi
i starci, od ljetâ požutjeli, sivi.
Svatko se od nas za ljepotom trudim,
a ona duboko u srcu živi.

PROLAZNOST (str. 127)

Vladimiru Kovačiću

Sanjivo nebo, šutljivo i tiho,
anđeoske kose raspušta polako.
Hladan je vjetar pahulju zanjiho
i mene je rajski poljubac tako.

Zatim su pahulje umrle polako.
Ko samrtne svijeće zvijezde se zlate.
Zašto sam, Bože, ja nad njima plako
u kasne sate, u kasne sate?

PUT SAMOĆE (str. 128)

Idem sam, vječno sam.
Noć mi daje zvijezdu,
ja ostajem sam.

Zatvoreni su prozori ljudi.
Ljubav je moja mrtva
ko poganski hram.

Još jedino čekam smrt,
da ne budem sam.

PJESNICI I APAŠE BOGU (str. 129)

Viktoru Vidi, na rubu njegovih zaboravljenih stihova „Uspomena na Boga"

Mi pojam o Tebi ko granitnoj stijeni
ponijesmo u život, pjesnici, apaše,
sa bolom u duši, sa strahom u zjeni
bježasmo pred Tobom kroz pustinje naše.

O Tebi smo znali iz prastarih slova
i o liku Tvome iz Zavjeta Drevna,
bojeći se da ćeš našu zemlju snova
kaznit uništenjem jednog dana gnjevna.

Ali u životu ćutjeli smo ruku
nad čelom koje osamljeno pati.
Nikog nije bilo da ublaži muku,
a Ti si nam bio i otac i mati.

Jer Gospod Ti si pjesnika, apaša,
onih koje ljudi preziru i gone.
Mi vapimo žudno ko odbačena čaša
Tvoje sveto vino i usnice bone.

Svladani ko djeca istinom prvom,
čekamo sunce sred svojega loga.
Mi što smo kleli nad golgotskim drvom,
s najvećim žarom mi čekamo Boga.

PJESME SRCU (str. 130-131)

I.

Smiri se, Srce moje, smiri.
Na svijetu nema vrijednosti
da se za nju plače.
Smiri se, Srce, smiri.

U životu si sretalo
samo razbojnike i zločince,
samo žalosti i razočaranja
i što ti ostaje od života,
nego blistanje zvijezda
i zaborav u tišini!

Srce,
nema bogova po zemlji.
Umri!
Ljepota je u visini.

II.

Srce,
najveća je sreća biti sam.
Poput cvrčka u jeseni
kraj stare zemljane peći.

Ne nositi na sebi
tugu ovog svijeta
i živjeti u tihoj ekstazi
poput cvijeta.

Propovijedati Boga
onima koji ga ne čuju
u buci.
I ići za oblacima
što u beskraj putu,
s ljiljanom u ruci.

ODGOVOR SRCA (str. 132)

Nosite se!
Ne trebam vas više,
vi lude i lažne radosti svijeta.
Ja vas odbacujem kao ispijene školjke
s raskošnog banketa.

Nosite se,
vi bijedne i plitke, zemaljske radosti male.
Vi ste sposobne
da preda mnom padate nice,
ali i da se demonski smijete
u moje lice.
Ja sam danas srce velike katedrale.

U meni stanuje Bog Sabaot,
u meni bije ura slave
i pobjede nad vremenom i prahom.
Ja sam danas srce velike katedrale,
u meni gori zublja vječnosti
i svojim dahom
pretvara me u srce živoga Boga.

Ja sam danas srce božanske katedrale,
i tornjevi moji niču iz dubine...

I lete u visine!

MADONI (str. 133)

Ti si moja krvlju ostvarena sanja,
Tebe sam čekao čitava stoljeća;
Tvoje su riječi, riječi mojih sanja,
a osmijesi Tvoji, osmijesi mojih proljeća.

Zvijezda traži zvijezdu na plavoj, svijetloj stazi,
a ptica pticu u visinama i granama,
ja sam tražio dušu, da u toj oazi
odmorim srce krvavo u ranama.

A vapio sam tebe, ne znajuć Ti ime,
kao svijetlu zraku mojih zadnjih nadanja.
Kroz kose Tvoje danas teku rime,
Ti si sunce moje na obali stradanja.

Polagano i sveto moji dani gasnu,
kao boje mora u sumračne tišine.
U snu i na javi ja Te gledam krasnu
i prebolno žudim u Tvoje visine.

KRISTU (str. 134)

Mi te gledamo u ogledalu tuga.
Ti si nam uvijek blizak kada smo sami.
U radosti Ti si stranac, ljepota u tami,
a u bolu Ti si svjetlost i nebeska duga.

U veselju Ti si sjena sablasnog broda
i noć koja šumi beskrajno žalosnom rijekom,
a u bolu Ti si zvijezda povrh voda,
koja nas vodi gradu svetom i dalekom.

Jaoj, da Ti nisi gost naših dvora,
jer u njima je više tame nego sjaja.
Betanija je ova zemlja, puna vaja,
a duša je školjka, žedna Tvojeg mora.

EVANĐELJE BOŽIĆA

OBASJANE STAZE (str. 135)

Dolazi Gospa u plaštu od snijega čista
sa cvijetom osmijeha na usnama svojim,
za ruku vodi Malenog Krista
i dariva nebo zjenama mojim.

Maleni Isus s aureolom od mjesečeve svile
igra se smjerno s ružama od snijega,
u tami se bude ponoćne idile,
a glasovi frula silaze s brijega.

Bez misli i riječi tuče moje bilo,
moja je duša velika zvijezda,
u koju je sunce sve zlato slilo,
u kojoj sva mlada pjevaju gnijezda...

Duša mi je laka ko pahulja snježna,
(njezini ati u beskrajnost jezde):
O reći ću im samo, prepun straha nježna,
da ostanu duže do posljednje zvijezde...

BOŽIĆNA MOLITVA PJESNIKA (str. 136)

Oprostit ću se od ljudske zlobe
i umrijet ću tiho ko ptica u snijegu.
Možda u tami svoje pjesničke sobe,
a možda na nekom svijetlome brijegu.

Da li će biti pjevanje rimâ
il molitva žarka u svetome hramu?
Da li će biti proljeće ili zima,
kad djeca pale božićnu slamu?

Ali znam da će biti pustoš oko mene,
samoća je vječna drugarica moja.
O želio bih da moje umorne zjene
sklopi tog časa barem sjena Tvoja.

Da od njene čudesne blizine

u mom srcu zasja Tvoja milost sveta,
da se duša vine u Tvoje visine
i ugleda svjetlost anđeoskih četa.

O Isuse Mali, molim Ti se za to,
dok snijeg ove noći pada sve tiše.
Ja tražim samo Tvojih zvijezda zlato.
I ništa više.

MODERNOJ MAGDALENI (str. 137-138)

Tko će vratiti snagu
ispijenu u noćima
i srce što je izgorjelo
u vatri beskrajne žudnje?
Tko će vratiti sjaj
Vašim umornim očima
i mir nakon tolike bludnje?

Vaše su godine prošle
neosjetno kao minute
i sve se raspršilo u životu
kao dim od cigarete.
Samo su ostale dvije
prozirne suze i žute
i oči što nemaju više
ni radosti ni sjete.

Vama su se nekoć
klanjali kavaliri.
Pred Vama je mozak klečao
premnogih velikana,
a danas?... U Vaša lica
uličnjak smije da viri
i Vaš je život prazan
ko polje nakon megdana.

Ali u crkvi starinskoj,
gdje Vas je vodila majka,
gdje gori stara svijeća,
rasvjetljuje Raspetog Krista,
još živi za Vas ljepota,
dobra ko dječija bajka,
u kojoj duša Vaša
može postati čista.

I cijeli je život snova
tu malen ko čaša vina,
ko leptir što nestalno leti

u bojama proljetnih šara.
U crkvi gdje raspeto visi
Tijelo Božjega Sina,
još ima za Vas tišine,
još ima topline i žara...

KRALJICA GRADA (str. 139)

Nad Božjim gradom bdije Madona
sa žezlo od zlata, s osmijehom od svile,
i kad u noć kasnu zvoni srebro zvona
Ona je ures samotne idile.

Kao majka djece svetoga Bruna
Ona čuva grad od svakog zla i grijeha.
I dok lebdi krasna sred nebeskog runa,
čuje se kako diše svaka vlat i lijeha.

I nad Božjim gradom sveti spokoj vlada,
anđeli bijeli nad njime se krile,
a Ona sva čista kao rosa mlada
smiješi se samo s osmijehom od svile

DJEVIČANSKE BREZE – 1945.
izbor

SVIETLO U PONORIMA

LJUBAV I MJESEČINA (str. 140-150)

Oči, velike, svietloplave oči!
Sve bi bilo dobro, da nije imala tako krasne oči. Oči, plave kao lan bezkrajnih polja, sanjarski plave kao nebo iznad šuma, rosne, vlažne kao svježe zelenilo jela u sunčnanim jutrima. Oči, koje su privlačile svakoga, oči, koje su privukle i onog nitkova iz grada. Ušao je u volju roditeljima. Majci je popravio peć, otcu bačvu, a to je tako važna stvar, jer bez bačve ne bi se gdje imala sliti srebrna kap rakije. Ušao je u volju roditeljima, i oni su je nagovarali, da pođe za nj, nagovarali, a na koncu i prietili. Govori su joj tako zanosno o novom životu u gradu, da se djevojka nije usudila protusloviti. Koliko god je bila krupna i jaka, ko planina, toliko je često bila plašljiva, poput košute. Prirode se nije bojala, bolesti isto tako. Težke prehlade, koje bi je zadesile na dugome putu u zimi, kad je nosila sir na prodaju susjednoj gospodi, prolazile bi kod nje bez ležanja, bez liekova. Ničega se nije plašila, osim batina: lj u d i.

Otac, poodan piću, tukao ju je u djetinjstvu, zločinački ju je mlatio, i svaka je prietnja u njoj izazivala strah od batina. Pa što je onda mogla, kada su joj roditelji, a osobito otac, govorili o njenoj budućoj sreći s dubokom uvjerljivošću i odlučnošću, s prietnjom i zapovieđu? Što je mogla drugčije?
- Bot
eš sretna, samo slušaj svoje roditelje! - blago je zaključila mati, a ona je samo poniknula glavom. Kroz tamu njena straha dvie su se slike jedva probijale: lice njena prosca, s požudnim, sebičnim usnama i očima, i lice njene prve ljubavi: mladića, koji ju je istinski ljubio. Ali strah bi samo načas dopuštao tim slikama izlaz na svietlo, da ih odmah obavije gustom koprenom. Strah joj je tobože šaptao rieči razbora i jedine utjehe

A sjala je mjesečina, mjesečina, koja je rieči prosca kitila srebrom i zlatom (djevojka ga nije puno gledala) i dane, kojima su išli u susret. - On će ići svakoga dana u grad na službu, ali oni ne će stanovati u gradu. Malo podalje je koliba, koju je iznajmio. Uz nju je komadić zemlje, gdje će ona moći gospodariti.
- Tu ćeš se ti baviti živadi, s poslom, koji ti toliko voliš – usklikne mati.
- Pa da! - potvrdi gradski poslenik, a njegova je potvrda zvučala kao uzvik nade kod sklapanja dobra posla.
Cieli je razgovor bio dugo i dugo usmjeren na kolibu, zemlju i malo gospodarstvo izvan grada, kao da je to bilo najvažnije.

„Bit će svoja. Ne će je nitko nadzirati, nitko koristi. Sve će joj uspievati, jer ona je sretne ruke," tješila se jadnica. „A muž? Bože moj, nije loš čovjek. Samo one usne i oči, sebične, požudne!..."
- Bože moj, nije loš čovjek, a to je glavno. Strast prolazi, a dobrota ostaje – umiešao se mjesec u njezin nutarnji razgovor, pa srebrio njegove rieči i mali komad zemlje, koji je odzvanjao glasovima živadi i tihom, budućom srećom.
Tako su jedno drugome zadali rieč, čvrsto, pred njezinim najopasnijim svjedocima: pred roditeljima.
Međutim, čim je dala obećanje, minula je sjena straha, pred njom je živo zablistao lik njene davne ljubavi, mladića kojega je silno voljela, ali ih je razstavila rana mladost. Mati ih je premlade razstjerala metlom, kad su se ljubili. Život je nekad smiešan i bolan. Njemu je bilo šesnaest godina, a njoj četrnaest. Ali ljubav je bila, prva, koja se ne zaboravlja. On je odputovao u grad, tko zna, možda baš u onaj grad, gdje će ona živjeti kao žena.
O zašto nije pošla za njim? Nažalost, diete je bila, kuda bi išla? Sada je sve gotovo!... Nije sve... Još nije zalepršala vjenčana haljina. Ali što bi se ona umišljala: ta on je već kroz tolike godine našao sebi drugu. A mejsec se kesio i kanda šaputao:
- Budi pametna, čekam te na obali rieke s puno darova, ne oklievaj, dođi!
I jednoga dana je zbilja krenula, nakon skromne svatbe. Da, nakon preskromne svatbe, jer je čovjek iz grada smatrao, da je bolje svatbenim novcem kupiti jato pataka, nego ludu razkoš. Tako je slavlje više naličilo na sprovod, nego na pir. Ono je podpuno odgovaralo razpoloženju u duši nesretne mladenke, ali nije njenu ponosu.
- Sramota! Što će reći njezine prijateljice, koje ne smiju znati, da se nasilu udaje. Sramota! Nije bilo dosta kolača za nenadane goste i svirače, koji su u velikom broju došli, da uzvise svatbu i ljepotu ponajljepše žene u selu. Ah, sramote! I roditeljima je bilo krivo, ali oni su se pokorili dragome zetu.
U ranu zoru već su mladenci krenuli prema zajedničkoj nastanbi. S tužnim pozdravom su ih dočekale grane jela, a rieka se pokraj kolibe ljeskala kao dlan prepun suza.
Naskoro je mladenki bila jedina radost perad, koja je plovila kao mali bieli brodovi, a ona je bila njihov zapovjednik. Patke su slušale njezin glas, i dolazile na njen poziv, kao da ij zove njihov admiral. Ona je uživala u napredku živadi, i ciela je pažnja bila njima poklonjena, kao da je bio njihov medeni mjesec. Ona je jednom, više od zadovoljstva u gospodarstvu, nego od strasti, zagrlila sebičnog šutljivca, i očekivala nježnost milovanja, a on ju je odgurnuo i izustio neukusnu rieč. Uzporedio ju je s mazgom.
I to mi je bio život u dvoje, život na obali rieke!
Dobrote nije bilo, jer nema dobrote, gdje nema srdca. Inače je živio razborito, uredno, ali to je bilo premalo. Gorko se pokajala i gotovo je proklinjala rotidelje, što su je dali za nj. Zar su se oni vjenčavali? Zar, već ostarjeli, nisu znali, da ljubav ne dolazi s računom?
Više je nije veselila ni njena riečna mornarica, više ni njena pjesma nije odzvanjala srebrnim koritom rieke. Patčice su se čudile, i same su k njoj dolazile, i gledale su je, podižući prema njoj žutokljuna lica. Sažalile su joj se životinjice, i protepala im je kao djeci.
„Nekad su bolje nego ljudi!" Mislila je: životinje. I zabavljala se s njima do večera. Kad je pala mjesečina, opet je njenu dušu obuzela tuga bezkrajna. Naskoro će doći on, leći uz nju ogroman i šutljiv, kao osušen hrast. Ona je samo za njega tielo za zadovoljenje strasti, tielo, koje mu kuha, stroj, koji mu krpa rublje i odiela, i ništa više. A oči, njezine oči, kojima se zanosio? Izgubile su sjaj, čim se prvi put ugasio plamen njegove požude.
- Mjesečino, mjesečino, što si učinila? - proplakala je nesretnica, a od njena su plača čak

i zviezde zadrhtale. - Zašto si mi šaptala one noći zamamne rieči o životu, o radosti na obali rieke? Zašto?
- Nisam ti ja kriva – odgovarala joj mjesečina. - Ja sam ponekad kao žena: onakva, kakvom me ljudi hoće.
- Ljudi su slabići znam, i ja sam slušala one noći glas svojeg straha.
- Da, a strah je najveći neprijatelj ljubavi. Zar nije jedna metla rastjerala tvoju prvu ljubav? Ha, ha, ha!...
- Nažalost!
- Ljubav je jaka kao smrt! Baš sam sada pročitala jedan redak iz knjige nekog pustinjaka, razklopljene na pragu njegova prozora. To je, mislim, istina. I jedino onaj istinski ljubi, tko je jak.
- Da si ti ono veče snažno i hrabro mislila na prvu ljubav, ja bih ti šaptala: „pođi za njim! Od moje vatre načinit ću ti svjetiljku i naći ćeš ga. Oči će mu privući svietlo ljubavi!
- On te još voli. Možda se već vratio u selo, bogat i pristao, da te izprosi.
- Vaj, što mi to govoriš? Sad je kasno!... Ah, idem, idem, možda se moja propast vratila kući. - I žena se oprosti od mjesečine, i vrati se u kolibu. U prozoru je, međutim, sva sretna, našla pisamce:
„Noćas radi službe ostajem u gradu."
Pljesnula je rukama, i vratila se mjesečini.
- Ne će noćas doći, pa možemo dalje razgovarati.
- Sjajno! - uzklikne mjesečina, i pripoviedala joj je, kako je maločas vidjela jednog zaljubljenika, koji se dugo i dugo udešavao pred zrcalom, a smeđa put i nježne crte lica sjetile su je na ženine prve ljubavi
- Tko zna, možda je dragi moje duše u ovom gradu. A ja ga ne smijem voljeti, ne smijem.
Trenutci su se gasili u razgovoru o ljubavi i izgubljenoj sreći.
Napokon dvie osamljenice prenu koraci po šljunku obale.
Mjesečina se nagne nad šumu i prošapće:
- Čuješ, čini mi se da dolazi onaj zaljubljenik pred zrcalom.
- Bože, možda je to on! Čudna slutnja neka gori u meni. Da se skrijem? Ne, ostajem. Smijem valjda izmieniti i koju rieč s jedinim prijateljem.
Odjednom je obala procvala krasnim, nježnim likom, kao grana prvim cvietom. Bio je on.
Pali su cjelovi, kao kod razstanka. Razum nije pitao: da li je slobodno. Postojala su samo dva srdca, dvie polovine života, združene sada, u trenutku vječnosti, u jedan život.
Kako je on doznao za nju?
Sve je doznao. On je ortak u velikoj kući, gdje radi njezin muž. Noćas ga je zaposlio, da se može s njome sresti. Život je priča.
- Život je mjesečina – javila se žena iznad šume.
-Život je mjesečina, opojstvo – opajale su je njegove rieči i s njime je išla zagrljena u šumu. A onda, kada je mjesec počeo tonuti iza brda, zastao je čas, i prelivao žar svoje strasti u njene usne. Tražio je od nje sve.
Ne, tielo mu neće dati. (Razum se sada budio.) Cjelovi su bili izraz duše, a tielo je dala drugome, i na njemu je sjena Božjeg otajstva.
- Zar ti je toliko stalo do njega? Prava je ljubav, ljubav duše.
- Čovjek je tielo i duša. Ljubav je njegov dvovrstan sklad, glasbalo sa dvie žice. Hoću, da budeš moja, podpuno moja.
I borio se s njom, i ona se borila sa sobom i s njime do zore. Ali osvajala ju je njegova strast, njegov zanos, i gotovo ju je svladao, kad li zašuškori, zašumi nešto u žbunju.

Njezin strah je dobro čuo, dobro i odviše. I ona je vikala, i lavovski se branila, kao na početku. Čak mu je govorila v i: „Pustite me! Ostavite me! U pomoć!
Tada se on umiešao. Izgledao je sablastno blied, kao mjesec nad ponorima. I obuhvatio ga on mjesto ljepotice, i čelično ga stisnuo, da mu je duša zatreperila na usnama.
Žena se, bježeći, ogledala i bojala se: evo, u času će ga svladati. I doista, nije potrajalo dugo: veća je sjena pala povrh manje uz sablastan šum.
Ruke su se dragoga borile nadoknađujući snagu mišica jakošću ljubavi. Ali vaj put je bila potrebna snaga tiela. I on je sve više klonuo i klonuo.
Uto mu dođe u pomoć šuma, na kojoj je ostalo još malo od sjaja mjesečine. Savila je granu jela, a pod njom zaljubljenik ugleda panj: na njemu su se bjelasala dva oštra roga praćke, koju je valjda zaboravio neki čobanin. Ruka se u mučnoj i grčevitoj kretnji približavala panju, ali ga nije mogla doseći. Na koncu se u njenoj smeđoj šaci zabieli ubojito oruđe. Gađao je u srdce, koje je mržnjom otrovalo život njegovoj ljubavi. Gađao je s pobjedničkim osmiehom na usnama, ali je protivnik podmetnuo mišicu, koju je zalila krv. Ranjena zvier se bacila s dvostrukim biesom na svoj plien i htjela je svojoj žrtvi izčupati srdce iz osvete, ali odustane... Snagom zdravedesnice prekine mu nit života, oduzevši nesretnom zaljubljeniku dah.
Žena je vrisnula. To je bila i njezina smrt!

Muž je odnio tielo preko briega na drugo koristo rieke, i spustio ga u dubinu. Srećom njegovom zora je bila oblačna i nitko ga nije vidio.
Nakon nekoliko sedmica leš se našao uz obalu grada, u koji su se oni preselili. Dogodilo se to dva dana prije njihova dolazka. Prva ljubav ju je progonila, sada mrtva, kao nekoć živa.
Žena se razboljela. Bolestna je bila njena duša i njeno tielo. Po nesreći nije mogao naći zdrava stana, nego vlažnu prizemnu izbu, i tu je venula njena mladost. Kako su bolni bili pohodi mjesečine, mjesečine, koja ju je sjećala rodnih šuma, voćnjaka, koje sada obasjava njezin sjaj kao srebrne nakite nekog začaranog vrta, a ona s ubojicom svojeg dragog životari u jazbini. Htjela ga je predati pravdi, ali se bojala: doznat će se za njenu ljubav, pa i roditelji će saznati.
On je bi još šutljiviji, još tmurniji. Osjećao je: nije došlo do konačnoga između nje i onog gavana, ali nešto je tu moralo biti. Zašto je on baš onu noć morao ostati u službi? Bio je tu neki povod. Zašto je na koncu žena ranije ustala i izašla iz kolibe. Da njemu izađe ususret, izgovarala se. Čudne mi pažnje najedanput!
Žena je vidjela, hvatala njegove sumnje, koje su iz dana u dan bile sve teže i očitije. I nesnosan joj postade život kraj ubojice njene ljubavi. Toliko je puta htjela pobjeći, ostaviti ga, potražiti ruku majčinu, ali bi se sjetila surova lica svojeg otca i bezpomoćno uzdahnula.
Jednom je došao kući omamljen vinom. Bio je podpuno pijan. A u njoj se začeo život, u punoj mjesečini, koja joj je šaptala:
- Bit će dječak! Ja nosim puninu ploda.
Te su je rieči mazile, te su je rieči tješile, kao najopojnije vino. Dugo je željela biti majkom.
Ali kad je on za sve doznao, razbjesnio se i vikao na jadnicu:
- Odlazi od mene licemjerko! Ne želim rađati grješnike kao što si ti.
Nesretnica je plakala, a on je dalje bjesnio:
- Ti znaš, da ne trpim djecu, ne volim ih.
Srdce joj se kidalo od bola, da bi zaviknula, zaridala, ali je samo bojažljivo izustila:
- Ah, koga, koga ti voliš?

- Tebe, tebe, ha, ha, ha, nesretnice, nevjernice! - govorio je u sve bezumnijem gnjevu, osjećajući, da ga prezire ona, koju je prezreo.
- Molim te, ne zovi me tako. Imaš li za to dokaza?
- Nemam, ali znam, nemam, ali znam! - Žile su mu izkočile na čelu i vratu od biesa. Uhvatio ju je za ruku, a ona se iztrgne. To ga razjari i on digne ruke na nemoćnu ženu. Zatim su sliedili udarci do u nezkraj, dok je nije nesviest srušila na krevet.
Tri je noći mjesečina bdjela nad njenim dbjenjem. Tri joj je noći mjesečina šaptala:
- Ostavi ga! I kamen bi se razplakao nad tvojom sudbinom. Primit će te roditelji.
Poslije treće noći sakupila je posljednje snage, i napisala pisamce:
„Vraćam se roditeljima, da im pokažem tragove tvoje ljubavi na svom tielu. Ubojice, ne dolazi za mnom, jer bi za tobom mogla stići smrtna kazna. Čim te ugledam, objavit ću tvoj zločin. Ostani i umri u osami, kao niemi stvor. To ti je dovoljna kazna, zlikovče.
Među nama je sve svršeno. Ne ću pogaziti rieči, ne ću se udati za drugoga, nije moja savjest griehom ugušena, znaj, biedniče. Ali naši će životi teći odvojeno, kao die rieke. Kamo sreće, da se nisu nikad sreli.
Zbogom!”
Otišla je
Jeidno su je mučile misli, da joj ne otme diete, sina koji će – Bože sačuvaj – možda sličiti prezrenome. Ali ne, taj sin može jedino sličite onome, kojega je uviek nosila u srdcu. On će biti čedo ljubavi, čedo njene duše. Ne će joj ga nitko oteti: Ne će joj se osvećivati mrzitelj djece, bojeći se za svoj biedni život.
I tako se pomalo, smireno, vraćala kroz jesenje drvorede svojoj kući.
Daleko je bilo njeno selo. Nekoliko dana i nekoliko noći, i još više dana, ako ne zasja mjesečina i ako joj uztreba mnogo sna onako umornoj od udaraca. Novaca nije imala za kola. Ostavila mu je sav njegov novac na stolu, ostavila mu je i vjenčanu haljinu, koju joj je mati sašila i sve vjenčane darove. Jedino je uzela sa sobom ono rublje i odjeću, što je nosila nekad kao djevojka.
Cipele je iz svežnja poklonila seljaku za njegovu kćerku, samo da je poveze do kuće. A bile su krasne, djevojačke cipele za ples.
- Više ti nemam što dati.
- Povezt ću te Boga radi. Izgubit ću mnogo dana za polazak i povratak. Samo stupi!
I tako je stigla kući prije nego se nadala. Očekivala je utjehu na krilu majčinu, kao nekoć, kad je bila diete, jedva je čekala, da se majci izplače. Ali umjesto razumievanja, našla je na oštar ukor i grdnju.
- I ja sam bila nesretna. I mene su tukli, ali sam ipak sve trpjela i podnosila Bogu za ljubav – korila ju je mati.
A žena je plakala, plakala, jer joj je još mnogo toga ležalo na srdcu, što ju je više boljelo od batina, a što nije smjela kazati. Barem sada još ne. Samo je razkopčala haljinu, i odkrila sve modrice, plave tragove životinjskih udaraca. Proplakala je mati. Svoje je suze pomiešala sa suzama nesretne kćeri.
Za otca su modrice bile znak ljubavi. Trebala je doći kići slomljene ruke, izkopana oka, onda bi je možda pomilovao. Stisnula se uz majku, kao diete koje traži zaštite. Osjetila je, kako pijano zvuči njegov glas, i protrnula u cielom tielu. Upravo je došao s posla u vinogradu, i nasrnuo pijan na nesretnu kćerku. Majka ju je zaštitila i obranila. Udarac je pao na staricu, i zalio je krvlju. Kći je pobjegla materi zaljubljenoga, i kod nje je ostala.
Izpripoviedala joj je o svojoj velikoj ljubavi, i o tome, kako bi bila sretna s njenim sinom. Samo je i njoj zatada pritajila uzrok njegove kobne smrti. A starici je drago bilo slušati liepe rieči o mladiću, kojega je u osamljenosti još jače ljubila negoli za njegova života. Znala je i ona za ljubav njena sina prema nesuđenoj snahi, za ljubav, koju je mati

nesuđene onako nesmotreno razprišila. I zato ju je primila s najljubaznijim riečima:
- Ostani, dobra ženo, i budi moja zamjenica. Ja sam stara, i trebam mlade pomoći. A ti ostani, i zamjenjuj me. Ti si snaha moje duše.
- Hvala ti, majko moja nerođena – zatreperio je glas zaljubljene i utješene – hvala ti, majko, koja si me duševno rodila i preporodila. Hvala ti, što u tvojem oku mogu gledati sliku svoje ljubavi – I zagrlile su se dvie žene u bolu. A nema jačeg zagrljaja od onoga, kad se dvie duše grle u žalosti zajedničke i nesebične ljubavi.
Starica je snahu nastojala utješiti i strepila je, kako će joj nadoknaditi izgubljenu sreću.
- Ne plači, mila moja, i zaboravi prošlost. Misli samo na sina, koji će se roditi, i kako je tvoj dragi sada sretan među zviezdama. Što mi imamo od života? Eto, gledaj njegovu sliku. Posvuda je njegov lik, u svakoj sobi i svuda. Nek diete u tebi upije njegove plemenite crte, diete moje!
Žena je doista svuda gledala njegovu sliku, ne samo u starinskim okvirima iznad sobnih vrata i izrezbarenih ormara, nego i u zjenama starog, vjernog konja, na kojemu je on kao dječak jahao, u prijateljskim očima psa čuvara, s kojim se kao diete igrao, u očima siromaha, koji su prolazili pokraj kuće s izpruženima dlanovima, a koje je on uviek darivao. Njegova ju je sjena pratila u staju, kad je prostirala stelju za kravu i bacala sieno u jasle. Njegova je sjena uz nju stupala, kad se uzpinjala na brežuljak, da donese vode iz bunara, i slušala u dubini starog zdenca jeku njegova glasa, koji se s njome nadvikivao u djetinjstvu nad bistrinom čiste vode. Sve je zaboravila, čitavu svoju prošlost. Htjela je biti jaka, da uzmogne istinski ljubiti, i u ljubavi roditi željeni lik. Zaboravila je svu prošlost, samo je iz njenih njedara iztrgnula jednu sliku, dragu sliku, i ta je bila njena sadašnjost, sadašnjost, koju je spajala sa sretnom budućnošću.
A ta budućnost nije bila daleko. Trebalo je samo prieći brdo jedne zime, i u proljeće, kada se probude šume i voćnjaci, kad otvori čašku pupoljak cvata, ugledat će svietlo njezin dječak.
Ciele zime se nije vidjela s otcem, a majka joj je krišom nosila pelenice, košuljičku za diete i na koncu krasno crveno ruho za krst.
- Zašto crvenu odjećicu? - pitala je žena. - Ta ne će biti djevojčica.
- Pusti! - mahnula je rukom starica. - Ako bude mužko, načinit ću ti omdah plavo. Za tebe smo spremali modro ruho, ali smo se prevarili.
- Bojiš se, dakle, razočaranja.
- Da. Takav je život. Uviek se obratno događa, nego što mi očekujemo. Ja sam uvjerena: da sam ti načinila plavkasto odjelce, rodila bi se djevojčica. - I nasmija se starica još zdravim bielim zubima. Nasmija se i žena, a u srdcu se ipak poboja, da li će mjesečina izpuniti zadanu rieč.
Župnika je o svemu obaviestila. Htjela je od Boga blagoslova.
Župnik je kušao, da je vrati suprugu, ali je osjetio, da taj nagovor za nju zvuči kao nagovor na smrt, i pustio je da živi u sjaju utjehe, koja je rasla pod njenim srdcem, i opomenuo je, da ne zaboravi na Boga.
- Na Boga? Zar sam ga ikad zaboravila? Zar sam okaljala pečat njegova otajstva?
- Blagoslovit će te Gospod. Ostani uviek takva – rekao je pasti duša, i krišom je blagoslovio, kad je napustila dvor.
Pri povratku je žena svratila k primalji, da je pita za mnoge stvari, ali osobito jedno:
Da li će biti mužko? Što ona misli?
- Ako je sjala puna mjesečina, kako ti veliš, moglo bi biti. Ne događa se to uviek, ali vrlo često. Puna mjesečina ima posebnu snagu i moć. Znaš što, uzmi stručak ove trave, i nosi je u njedrmia. Pa kad mjesečina zaviri u tvoju sobu, neka je vidi i nađe na tvojim grudima. I rodit će se dječak, vidjet ćeš.

- Bog te uslišao! Hvala ti, predobra, Kad dođeš na porođaj, uzvratit ću ti stostruko.
I prgli žena stručak travice, i vrati se kući vesela, pjevajući starinsku pjesmu, koju davno nije zapjevala, svatbenu pjesmu o proljeću ljubavi, o djeci, koja je već u duhu zovu, i dozivaju u sobu djetinju, i nazivlju majčicom.
O kad li će to biti, kad će već čuti glas svojeg dječaka, o daj Bože: dječaka, i u njegovoj vici svoje ime, ime svoje i otca, koji ga je duševno rodio? Kad li će to biti? Nikako nije htjela da prođe studen i snieg. Još je uviek zima svojom težkom čizmom pritiskala zemlju, još nije proljeću uspjelo, da je vještom kretnjom odklizne s briega. Ali jedne se noći ipak – mjesečina se prošuljala kroz srpove mrazova – jedne se noći ipak javilo diete, I izpunilo se blistavo obećanje. Bio je sin.
S i n! Tko nije dohrlio da ga vidi? Tolike njene prijateljica prisustvovale su potajno i bezkrajnoj radosti nesuđene snahe i starice. P o t a j n o j radosti, jer su oči dviju žena nazirale zametke poteza nesuđena ženika, zaručnika srdca.
U kuću je došao i otac, ne samo mati, koja je u drhtavim radostnim prstima nosila već modro pletivo. Došao je, i izljubio kćerku i unuka. I plačna je radost zadrhtala u njegovu glasu, kad je izustio:
- Ti si ipak moja, ti si ipak moje diete!
Veselje je bilo toliko i ljubav tako žarka, da je možda i od toga snieg počeo kopniti, i proljeće nestašno nadvladalo je staru zimu.
A u proljeću je svaka radost velika. Sreća pak rodilje bila je bezkrajna. I kad se mjesec zaokružio, i pun, kao šešir kradljivca voća, lelujao se nad voćnjakom, razpela je majka svoje kose, i dopustila je mjesečini da upija njihovo zlato iz zahvalnosti neizrecive za mužko čedo.
A mjesečina je djetešcu tepala... Koliko je bilo razkoši u tim riečima, koje su se miešale s razgovorom lahora i cvjetnog mirisa. Koliko je bilo sjaja u mjesecu, koji je prolazio kroz cvjetove grana, blistavih od plamena sunčane ljubavi. Mjesečina je ljulala u san dječaka, i davala mu snagu govoreći:
- Budi jak. Sreća je u ljubavi. Ljubav je uz jakost.
A lice je majke sjalo smieškom i bilo je tako nasmijano, kao da se u njemu smieši proljeće: č i t a v o p r o l j e ć e, sa svim cvjetovima, sa svim razpjevanim šumama i obasjanim izvorima.

RAST MJESECA (str. 151-156)

Razgovor vjerna udovca s uspomenom

Mjesec raste, raste mjesec. Čuješ li njegov rast, draga moja, u hrašću, jasenju i vrbinju, čuješ li?
Mjesec raste, i obasjava tvoje lice, uspomeno moja, a ti šutiš, šutiš, kao da te nema. Nema? Znam, sakrila te sjena zauviek, ali ti još ipak postojiš, i budiš se uviek, kao naš prvi ljubavni žar, kad mjesec raste.
Sjećaš se, radostno su pred nama skakutala stada, a ja sam najmanje jagnje uzeo; i nosio ga u naručju, dok si se ti okitila cvietom, i vijugala se zamamnim tielom, gibko, kao lahor u cvieću? Svirali su cvrčci na svojim upornim limenim glasbalima, i šuma je razsula miris smole i balsama, kao da pomlađuje naš život.
Bili smo tako mladi, kao da se nismo rodili, kao da smo oduviek na svietu. Kasnije smo spoznali odkuda naša radost i čežnja za dohvatnom blizinom: od mjeseca, što raste. Sjećaš se, kad je šumio u granama borovima, kad je posrebrio krila pticama, dok su

spavale, nestašni mjesec, ti si sama prošaptala:
- Ne mogu više bez tebe. Sa mnom si, ali nisi tu. Ako roditelji hoće, da čekaju još jedno proljeće, neka čekaju, dok se pomlade, pa neka se opet sami uzmu.
- Ha, ha, ha – nasmijao se vragoljaski mjesec, zaplesavši čarobnjački ples s lahorom u granama starog kestena. A ti si nastavila:
- Pa naravno. Ljubav nije vrieme ni čekanje.
- Da ljubav je rieka koja teče, teče i ruši sve, što joj staje na put.
Odputovali smo za mjesečinom, za planinom, i šapnuli granama starog javora tugu našeg odlazka.
Draga moja, to se ne zaboravlja!
Spominješ se, ranjena su bila tvoja stopala od duga pješačenja. Trebalo je naći komadić zemlje, do kojega nije stigla ljudska gramzivost, a ta zemlja je bila tako daleko, dalje od samog raja. Nisi zaboravila, kako mi je jedno veče, opojeno sjajem, palo u šešir ptiče. Nisi valjda zaboravila taj sretan događaj, koji nas je toliko razveselio, da smo na onom mjestu sagradili kolibu. Ptiče smo vratili u gniezdo. Zato je njegova mati kroz dugo vremena nosila nama u kljunu malo rose sa zviezda, kojom si ti pomlađivala svoje vjeđe, da se ne bi izborale od ljubavne bezsanice.
- Što se pomlađuješ, mladosti rana? Ne ćeš li možda da postaneš diete?
- Ciju, ciju – cijuknula je ptica, kao da nam se nasmiešila. - Koliko opojstva, koliko sreće! A to sve zato, jer je mjesec rastao, jer se s njegovim rastom povećavao blagoslov zemlje, polja i naše ljubavi.
Mila moja, ti ni rieči, n i r i e č i! Sjećaš li se, kad sam ti od mjesečine izpleo srebrni pas, izpleo i čekao zoru, da ga ona sledi u vječnost. Krasan je izpao, blistao se kao rosa na dlanovima jasenovim i još je ljepši sjaj imalo oko tvoje uz srebrni blist toga čarobnog ukrasa.
Ti si me odvukla na ples u susjedno selo. Znao sam zašto. Ženi se uviek netko mora diviti. Htjela si, da vide tvoj pas. Kako si bila krasna! Disao sam one večeri proljeće tvoje ljepote, i bio sam ljubomoran.
- Dosta je plesa! Ostani uza me.
- Zašto? Ti ne ćeš, dragi, da nas vrti luda glasba bekrije?
- Umoran sam od lova.
- No, jedanput samo! - I povukla si me u vrtlog, a svi su se grohotom smijali kako sam plesao. Činilo mi se, kao da mi iznemogle noge padaju u prazninu i traže uzalud uporišta. Morao sam biti jako smiešan.
Ti si se naljutila, i pobjegla sa mnom našu kolibu.
Ah, žalosti, žalosti neopisive! Srebrni pasac je izbliedio, ugasio se, kao i svaka stvar, kad je dodirne požuda.
- Nije podniela čista mjesečina požudne prste tvojih plesača.
- Ah, prokleti, prokleti bili, plakala si i grlila si me.
- Ne plači! - Moj se ljubomor pretvorio u sažaljenje. - Ne plači, naskoro ćeš imati novi srebrni pas, koji neće izbliedjeti.
Bit će još ljepše tvoje lice u sjaju malih zviezda u očima novorođenim.
- Psst, ne plaši me!
- Zašto? Mladu granu ne boli plod. Rodit će se lahko, kao cviet. Vidjet ćeš.
I bilo je tako.
- Blažen bio tvoj tvoj dolazak!
- B l a ž e n! - ponavljali su stari jablani, koji su u početku mislili, da je nebo izgubilo najljepši zviezdu, i da ona tuži zarobljena, u kolibi kraj rieke.
- Z a n o s n a, dobro mi došla, pjesmo, rođena u zanosu!

Da, u zanosu, a ne u požudi. I u žrtvi, u velikoj žrtvi, a ne u ugodnosti. A sve što se rađa žrtvom, to je bezsmrtno, zar ne, draga moja? Bezsmrtno kao ti, šutljivko moja. O ti, koja mi govoriš rječitije nego onda, kad su tvoje rieči nadzvanjale romon potoka, kao onda, kad su tvoje pjesme nadljepšavale pjesme ptičije. Ti mi progovaraš riečima uspomena, a one su uviek najbujnije, najsnažnije i najljepše.
- Zašto si žalostna? - pitao sam te poslije nekoliko dana.
- Bojim se, da me ti premalo ljubiš, dragane.
- Zašto? Zar nisam sve ostavio, i otišao na kraj svieta?
- Ali dokaz je tu. Rodila se kći, majčina kći, a ne otčev sin.
- Ludosti! Ne budi praznovjerna.
- Nisu to ludosti. Sjećaš li se onih bračnih drugova odmah iza planine, kad smo putovali. Same kćeri, jer otac je bio hladni pušač lule, i više je volio, u koliko je uobće mogao išta voljeti, svoju lulu nego ženu.
- Dobro, ja ću ti dokazati protivno.
- Samo ne odmah, molim te – upala si spretno, a bila si uviek zgodna, kad bi tako upala u rieč, brzo, kao leptir u čašku cvieta.
Nakon dvie godine rodio se: J a č i.
- Nisam li bio jači u milovanju?
- Sad smo podjednaki.
Bila si nenadmašiva u duhovitosti svoje ljubavi.
Ljubio sam te, i bio sam ti zahvalan, i u djetetu sam milovao tebe.
Ali ti si htjela, da se izdigneš iznad naše jednakosti, i rodila si: J a č u, i to za tri godišnje dobi a to te je razstavilo od dvoje naprščadi.
Koliko žalosti, koliko bezumna jada!
Ah, radije ne govorimo o tome. Noć je, kad mjesec raste i kad treba slušati, kako zveckaju zvončići rose, kako piruju bujnost i plodnost zemlje i svatbe ptica neviđene. Noć je, kad je najljepše cvieće mjesečine, koje je nekoć sjalo u tvojoj kosi. Uostalom, njima je dobro, znaš, da u njima volim tebe, a kad su mi oni ti, ne može im biti zlo.
A i tebi je lahko, draga moja, i tebi! Nad tobom uviek bdi mjesečina, čarobna mjesečina, a ovdje se izmjenjuje sjaj snova i stvarnosti. Sutra će me opet obasjati sunce, i obući mi sivo odielo brige. Da znaš koliko skrbi, mila moja, koliko skrbi!
Najviše mi je za Zanosnu. Brinem se, što će biti s njome. Ogradio sam je mjesecom i ljiljanima, i svaki dan donosim cvieća, samo da mi bude dobra. I pričam joj svakog dana priče, već ne znam što ću izmisliti, a basne sam joj iz knjiga već sve izkrenuo u košnicu njene male mašte.
Da, dnevice je zabavljam novim zviezdama i novim patuljcima. Ta ona je diete. Još, još malo. I zato se bojim. Mjesec raste, i u svojem rastu mami bujnost njena tiela. Oči joj sve više gube djetinji sjaj, i iskre zlokobne strasti malo-pomalo se svjetlucaju u njenim očima. A krasna je, neodoljiva, opaja već mladost naših sela, kad god je ugledaju kraj rieke gdje pere rublje ili kad čuva stato na pašnjacima. Opaja poput proljetna pupoljka na trešnjinim granama.
- Ne ćeš više na pašu. Ostat ćeš kod kuće.
- Zašto?
- Ja znam zašto. Što se igraš tako s onim Nestaškom?
- Zar se ne smijem ni igrati? - Skoro je zaplakala. Zašutio sam, i pogladio sam je. Suzdržao sam joj suze milovanjem. Još je doista diete.
Ali rekoh joj nedavno, kad sam ugledao rastući mjesec:
- Znaš, kćeri moja, nije za tebe više paša. Ti si već velika. Ti ćeš sada kod kuće spremati jelo. Bila bi sramota, da tvoj otac kuha kraj odrasle kćeri.

- Joj, tako ću ostaviti pašnjake i igru s djecom. Ti hoćeš da me odvojiš od njih – pogađalo je malo žensko srdce.
- Nisu oni tvoj par, šmrkava djeca. Nemoj se žalostiti. Tvoj otac će tebi svakog dana zato izpričati jednu priču.
- Ah, ponovit ćeš mi sigurno sve rieči, koje si mi kazao, kad sam bolovala. Odkud ćeš smoći nvo.
- Ne boj se, Zanosna. Slušat ću romon potoka. Ti znaš, da ja umijem slušati. Koliko se radosti i tuge drveća utopilo u njegova mala njedra. Ne boj se! - Jedva sam je umirio. Napokon je blaženo zaspala.
Najsretniji sam, kad spava.
Ali čim grane sunce, plašim se, da vjetar strasti ne skrši njene ljiljane. O ja sam i previše bojažljiv, možda i zato, što ni u jednom djetetu ne volim tako tebe, kao u prvom, kad si me nadvladala u ljubavi, ne po računu, kako sam ja kasnije tebe, pa ti opet mene, nego po snazi, po spontanoj, elementarnoj snazi osjećaja.
Koliko je ljubim, jer je u njoj utjelovljena tvoja ljubav bezkrajna jer ona odiše dahom žrtve, u kojoj si sve napustila radi mene.
Zrikavci sviraju, pjevaju, dozivaju se na priče i milovanja, čuješ li? Tako su ludo svirali, kad smo prešli nedostižan hrbat planine, i kao sa sedla gorostasna konja silazili, sitni zaljubljeni mravi zemlje, da negdje u dolini procvate cviet naše nastanbe.
Ali već je dosta šutnje. Progovori, draga moja, nezaboravna moja, uspomeno živa ti moja. Eto, već se mjesečina rumeni, jer se požudni prsti sunca uhvatiše njene haljine. Zlatokosi zavodnik već je blizu, i luna će kroz šumu pobjeći.
Progovori, draga moja, jedina moja, i kaži mi najljepšu rieč prošlosti, prošlosti i sadašnjosti.
Što? Što? Nisam dobro čuo? Zar si ipak prošaptala? Ah, sad razumijem zašto si šutnju prekinula. Nema te šutnje, koju ne bi prekinulo srce majčino:
- Spominješ li se moje slobode na pašnjacima, slobode, nad kojom su bdjeli roditelji. A zar nisam ja bila vriedna čistoga sjaja mječine?
- Ne zasužnjuj tako diete. Okovi razvezuju strasti. Malo, malo slobode i puno ljubavi. Budi joj brat, i vidjet ćeš njenu dušu kao na dlanu, i nosit ćeš je svuda kao kriesnicu kroz neprohodne putove strasti.
- Majko, majko moja, ružmarine vječne svatbe naše, ljiljane čistog majčinstva, materinstva, koje nije nikad pogriešilo i koje nije nikad umrlo. Hvala ti, hvala za rieč, za koju sam te cielu noć molio, a ti si mi je rekla samo onda, kad je plodu naše ljubavi prietila sjena smrti.
Više ne mogu od tebe tražiti ništa, barem ovu noć, koja sa svoje haljine već skida sve dragulje, i njezin sjaj bliedi, kao tvoj pas one večeri, pod požudnim prstima sunca.
Laku noć, draga moja, do viđenja opet navečer, kad rastući mjesec prostre svoju ponjavu za nas dvoje, za nas dvoje kraj razgovorne rieke pod vrbinjem.
Eno, već prva baklja javlja se iza planine. Klepke su ovaca sve tiše i sve muklije. Zamuknut će sve naskoro, kad razvratni dan sjedne u bećarska kola i u pratnji svojih svirača poveze se dolinom. Sve će utihnuti, i rieka, koja je srebrnu pjesmu pjevala o svatbama vila i o čarobnim dvorovima negdje kraj uša. Sve.
Samo će još u granama vrba šumjeti pjesma, bezsmrtna pjesma, koju si čula ove noći.

SVIETLO U PONORIMA (str. 157-159)

Biologu Marinu Šemudvarcu

Moj se život duboko spaja s mjesečinom, jer sam pjesnik. Naljepši časovi mojeg djetinjstva bili su u mjesečini. Najdraži trenutci moje mladosti obasjani su njenom svjetlošću.
Kad sam bio diete, ja sam u mjesečini gledao sunce i narančin cviet, ja sam kroz njezino svietlo motrio stvarnost, koja već onda nije bila liepa, jer mi je rano, jednog sunčanog dana umrla mati.
Danas ja gledam mnoge stvari u mjesečevu sjaju. Ja slušam šumove voda ovjenčan njegovim cviećem. Ja slušam glasbu svojih nadahnuća, kad nebeski putnik češlja grane jela, i kad mieša svoje srebro s romonom potoka za što ljepšu pjesmu večeri.
Ne prezirem sunčano svietlo. Nipošto! Njegova pronicavost duboko prodire u stvari, i daje nam zbilju, da je razglabamo na dlanu. Ali mjesečina, ona nam pruža svetačku sabranost, i njezin sjaj omogućuje nam sklop svega onoga, što smo kroz dan razčlanili.
- Ha, ha, ha! Ha, ha, ha! - već čujem glas nekog čitača, koji se smije nad mojim riečima, i ne će da shvati njihov skriveni smisao.
Neka se smije nepoznati! Taj zacielo nije nikad razmišljao, taj sigurno nije nikada trpio, i zato ne zna, što je bogatstvo mjesečine. Patnja i razmatranje dva su nerazdruživa pojma. Tko nije trpio, taj nije ni razmišljao. Život je pretežno bol. Shvatiti život, znači shvatiti bol. A patnja je svakome strana, tko nije osjetio njezin trn u srdcu. Rodili smo se sa suzama. Umriet ćemo suznih očiju. Svi najradostniji događaji popraćeni su suzama. A suze su izraz bola. Zar nije onda život patnja, kad ona obuzimlje dušu i u najblistavijim trenutcima radosti? U tim najsretnijim časovima mi plačemo, jer se sjećamo koliko smo stradali, dok nismo dotaknuli prag sreće. U njima plače naš izmučeni nekadašnji Ja. Da, život je stradanje, ali svaki je čovjek kadar, da pokraj mrkog lika patnje izgradi nasmijani lik sreće. On samo treba znati i htjeti, da uz cviet tuge posadi na istoj zemlji stabljiku radosti, koja će kadikad procvasti vedrinom i proljećem. Ali san o tome, kako će stabljiku čudesno posaditi, ne rađa se na suncu, nego pod plaštem kraljice zvjezdanih prostora.
Tko nije propatio, tko nije uronio u život, nije osjetio čar mjesečine. Možda čudno zvuči, da netko nije trpio, kad je život ponajviše bol. Ali koliko ima ljudi, koji ne žive, nego dišu, koji osjećaju udarce u svojim bolestima i u tjelesnim ozljedama, a ipak ne trpe, nego samo boluju. Tko nije u duši oćutio tugu, taj nije nikad pravo osjetio stvarnost, taj nije nikad za sunčevom svjetiljkom išao od stvari do stvari, i u noći, kad mjesečina razlije iz nebeskog korita svoju rieku, on nije sređivao svoje misli, i nije udisao ljepotu večernje svjetlosti.
Kao što su ruke sunca oštre i grube, iako liepe u svojoj jakosti i žaru, tako su dlanovi i prsti mjesečine meki, i donose blagost i rosu utjehe. Rane naše duše ne mogu milovati prsti sunca; rane naše duše, koje su tako duboke i krvave, miluju prste mjesečine.
Svaki je patnik mjesečar, ne mjesečar, koji bolestno hoda po krovu kuća, u čudesnom snu, nego mjesečar, koji prepušta svoje boli moćnome okrilju kraljice večeri.
Sunce je liečnik, koji nam odkriva tuge, koji nas upoznaje s najbjednijim zakutcima života, a mjesečina je milosrdna sestra, koja nam rane vida, i koja je brižno bdi nad našom tjeskobom i čemerom.
Mjesec je svjetiljka siromaha. Noću se siromasi pretvaraju u najveće bogataše, sanjareći u razkošnim voćnjacima, punim blistavih ukrasa ili na sienu, koje pokriveno srebrnim plaštem, izgleda kao kraljevska postelja. I najskromnija večera, obasjana ljepoticom zviezda, ima ukus biranih jela. I najbjedniji dronjci u njenome svietlu imaju izgled bogata grimiza.
Mjesečina je svjetiljka djece. Ni jednom se svietlu ona tako ne vesele, kao svieći, koja je

obješena o najviši strop, o nebeski svod. Kako je krasan njihov smiešak prema toj najljepšoj igrački! Kako su krupne njihove suze za nedostiživim njenim blistanjem! Pa ipak, kolikom se radošću iznova izpunjaju njihove oči, kad tako u skromnoj posteljici ili u razkošnom naručaju svilenih jastuka gledaju najdivniju svjetlost svojeg malog života. Mjesečina je svietlo malih i velikih patnika, svietlo onih, koji u blagom nebeskom sjaju misle, kako će sutra bolje provesti dan, kako će više ljubavi dati bližnjemu, kako će više duše uliti u svoj rad. Mjesečina je svjetlost onih, koji se nadaju da će drugog dana bolje svršiti svoje poslove, da će vještijom rukom ukrasti vrata susjedova, podići nerazrušivi zid ili možda više priča govoriti djeci u školi, od kojih će ona učiti kako treba živjeti i umriet.
Težko je zamisliti život bez mjesečine. Težko je protumačiti različita razpoloženja u dušama zemaljskih putnika bez mjesečevih miena. Pa ipak, premda ljudi još u trenutcima današnjice ne znaju, kako bogatstvo njihovih promjena ključa u izvoru mjesečevih preobraženja, istina je živa, da su u premnogim zbivanjima njihove duše prsti mjesečine. Ljudi, koji ne opažaju na sebi raznolike tragove tih nebeskih cjelova, slični su vodama, koje ne osjećaju nabujalosti pod sjajem rastuće mjesečine, a one ipak rastu, i šum čudesne plime šumi u njima, a sve pod dlanovima tajanstvene šutljivke

*

O mjesečino, ti, za puninom koje ja uviek čeznem, jer čekam plodnost nadahnuća!
Mjesečino, ti, kojoj ustaljeni lik ja uviek izgledam, jer želim smirenja i utjehe.
Mjesečino, ti, koje sjaj, u bilo kojem obliku ja tražim u plavom bezmjerju, jer u njemu gledam, ako ništa, nadu u buduću sreću jer u njemu nazirem sunce poslije kišnih nevremena... Mjesečino, ne prestani sjati nad ovom biednom zemljom, jer bez tebe bi život bio grub, bez tebe bi život bio tama, bez tebe ne bi bilo svietla ni jednoj duši u ponorima patnje i stradanja.
Ostani i dalje na najvišem stropu svieta, na zajedničkom krovu sviju patnika ove zemlje!

DJEVOJČICA S LJILJANOM

DVA PISMA (str. 160-161)

Romanopisac, koji živi u planini, mladencima u gradu

Čujem, mili moji, da ćete doći k meni za uzkrsne blagdane, zaustavivši se jedan časak na bračnom putovanju kod svojega starijeg rođaka.
Bit će mi drago, da Vas vidim nakon tolika vremena, i to tako svježe i radostne u proljeću ljubavi, poput cvjetova umivenih prvom rosom.
Ponesite sa sobom tople, vunene tkanine, jer sada po danu planduje Proljeće, a po noći vladara carica Zima, kojoj nad glavom trepti koprena od blistavih dragulja.
A kada stignete, nemojte nenadano upasti u moju sobu, kao oluja u planinsku kolibu, nego – molim Vas – javite mi se najprije sitnim kamenčićem na mojem prozoru, ili mi zapjevajte onu staru, iz dobrih vremena, koju sam Vam tepao kao djeci.
Ne čudite se mojim molbama! Na mojem stolu po ciele dane vrve ljudi mojeg romana, koji dovršavam. Upravo se bojim svakog iznenađenja, jer, uzbuđenj, mogu nekome od njih prekinuti nit života, ili mu dati ono, što mu sudbina moje mašte nije dosudila.
Kad mi se najavite pod prozorom, imat ću vremena da smjestim osobe svojeg romana u ladice, i da Vas mirno dočekam.

Nemojte mi pripoviedati o velikom poslu mladenca u graditeljskoj struci. Ni rieči o tvornici! Govorite mi samo o stvarima, koje su u vezi s prirodom, u kojoj nema zla, jer se u njemu nije umiešala ljudska ruka. Pričajte mi radije o janjetu, koje ste dobili sa sela, o majci, mojoj sestri, koja se žrtvuje za bezbrojnu djecu, dok se ne ugasi odjednom kao zviezda; ili, ili... dakako, o Vašoj ljubavi! Opet Vam velim: Ne smijte se ovim uputama, koje su u pamćenju svakoga mojeg posjetioca, i poštujte kućni red, kako ga i ja poštujem, iako sam umjetnik. Ako se najčarobnije stvari u svemiru, kao što su zviezde, mogu čvrsto, kao djevojčice u kolu, držati koluta svojih putanja, mogu se i mladenci držati reda.
Da, i kad osjetite, da nešto u mojem pisaćem stolu kucka, i hoće silom izaći napolje, ili bolje: kad vidite na mojem licu užurbanost, da dalje oblikujem živote svojih osoba, koje sve u mojoj duši nestrpljivo čekaju svoju sudbinu, tada, molim Vas, udaljite se smjesta iz moje sobe, i šetajte po bujnim proljetnim voćnjacima, dok ne odložim svoje pero, i ne pozovem Vas k sebi.
Uvečer, kad Vam dadnem uljanu svjetuljku, i razstanem se od Vas prije počinka, polako silazite niza stepenice u svoje odaje, jer imam jednoga starog psa, koji na svaki jači šum zalaje, ne pazeći, da li je to šum skršene grane u oluji ili mačke, koja se provlači kroz grm, ili možda tata, koji vreba na med u ulištu.
Ja želim po noći savršeni mir, jer se sa mnom odmaraju sve osobe moje mašte, da ujutro, okriepljene snom, nastave svoj put.
Molim Vas, nastojte, da ne sanjate previše bučno, jer bučne snove osjećaju mačke na ognjištu, i njihovi bi prestrašeni skokovi mogli izazvati lavež psa.
Za miran san naći ćete u prozoru veliku čašu mlieka.
Do viđenja!
Vaš ujak.

Odgovor nećaka
na slici njihova skora boravišta uz more

Dragi ujače!
Mi putujemo u život. - Kad dovršiš roman, javi se!
Tvoji nećaci.

PJESNICI

BLAGDAN SVJETLOSTI (str. 162-165)

Božični san jednog pjesnika

Blago je bilo podneblje, gdje sam tada boravio. Zato sam i noćio pod lepezastim šatorima borova, koji svojim granama tako ugodno uspavljuju i nježno, kao majčin glas, bude. Često sam u snu slušao priču šume, a ujutro sam o svojim snovima sanjario na suncu, i pisao pjesme u stihu i prozi. Najdraža mi je priča o blagdanu Svjetlosti, kada sam jedne božićne noći čuo ovaj razgovor:
- Ne pripoviedaj, ja sam mnogo koristnija. Ja predmete zaodievam u čarobno ruho. I najružnije stvari poprimaju pod mojom koprenom neku draž.
- Ja sam ljubiteljica istine – šaptala je sunčana Svjetlost, kojoj se pramen nazirao iza

borove šume. - Ja razodkrivam ljepotu liepoga i rugobu ružnoga. I tako mnoge spasavam od boli razočaranja.
- A kolikim nesretnicima oduzimlješ utjehu, nevoljnice – korila ju je Tama. - Ja tješim stradalnike, i šapućem im nade o sreći. U mojem krilu nalaze olakšanja, i obnavljaju svoje snage za daljnji životni put.
- Da se ujutro razočaraju pred grubom stvarnošću! - sad je već glasnije govorila sve punija i punija Svjetlost. Na koncu poviče, a Tama je, čini mi se, jezivo zadrhtala
- Ja sam znak Božji! Noćas, kad razprostreš svoju koprenu, čut ćeš u crkvi u dolini koliko me puta spominju, koliko sam čašćena. Samo poslušaj!
Tama je ušutjela. I jedva se čuo šapat ili možda htjenje, da prošapće:
- Vidjet ćemo!
I ja sam čekao, da vidim tu svečanost, u dubokom šumskom snu. Onoga dana nisam liegao na počinak, samo da ne prespavam blagdan Svjetlosti. U mjesečevu svietlu ja sam pleo nebo od borovih iglica, da njime nadsvodim jaslice Isusa, koji se u noći imao roditi. Tako sam imao hrabrosti da uđem među nepoznate ljude, koji su me samo susretali, kad sam lutao kroz šume, i urezivao stihove u gorostasna debla borova. Ljudi su se divili mojem poklonu. Kroz nebo od zelenkastih iglica prosijavalo je svietlo voštanica, i činilo se, da zviezde blistaju nad jaslama.
Stari mi je župnik stisnuo ruku, i ponudio mi je mjesto blizu oltara, ali ja sam to blago odbio, i nisam htio biti svima na vidjelo. Draže mi je bilo na dnu crkve, kraj redovnice, koja je čitala jedan čudnovati časoslov. Izlgeda, da se sastojao od ružinih latica, i da je bio izpisan krvlju njezina srdca. Stekao sam njeno povjerenje svojim nebom, pa mi se nasmiešila, pa vidjevši kako znatiželjom umjetnika buljim u njezinu umjetninu. Približi mi je i pokaže naslov, koji je glasio:

Časoslov moje duše

- Divno! - prošaptao sam. U isti mah sam osjetio, kako sam rekao malo.
Međutim je zazvonilo zvonce, crkva je zablistala svjetlošću. Pastiri su iz okolnih sela zapjevali oko Maloga Isusa:

U ponoć se Bog rodi,
Nebo i zemlju razsvietli,
Kao u podne svjetlost bi...

Pjevali su zanosno, kao da idu u Betlehem, pjevali dokle god nije dobri župnik prekrižio debelu knjigu, pa svoje je čelo, usne i svoje grudi, i pročitao *Evanđelje*.
- Dragi moji – govorio je iza toga – Isus je svietlo Otca Višnjega. On je sunce, koje je pobiedilo tminu. - Osjetio sam kako Tama sluša, i kako nastoji prodireti u crkvu kroz svietlo. Na koncu se smjestila izpod krstionice. Tamo je bilo najmračnije.
- Da, Isus je svietlo svieta, i zato ćete čuti danas rieči Boga Otca:
„U sjaju svetih, iz krila ja te rodih prije danice."
„Svjetlost će danas zasjati nad nama, jer nam se rodi Gospodin."
„Zasjao nam je sveti dan: dođite, narodi, i poklonite se Gospodinu, jer je danas sašla velika svjetlost na zemlju."
Tama u tjeskobnoj muci prodrhti rukom preko crne, razpletene kose. Župnik produži:
- Mili moji, Krist je sunce Istine i Ljubavi, i zato je njegova svetkovina pobiedila svečanost u čast lažnome suncu, koja se davno slavila u Vječnome gradu. U tome gradu služi od davnine Kristov namjestnik tri božićne mise. Prvu služi kod Bogorodice, drugu

u hramu sv. Anastazije, a posljednju, kao i prvu, u ponajvećoj Gospinoj crkvi na svietu.
- Redovnica je sklopila ruke. Na lice slike Marijine anđelčić je postavio smiešak.
- Običaj triju božićmih misa prenio se i na svećenike, pa ćemo i mi danas u ovoj dolini proslaviti rođenje Svietla svieta trostrukom Žrtvom.
- To je ipak odviše – usudila se malo glasnije šapnuti Tama, ljutita zbog tolike počasti, koju odaju njenoj protivnici.
- Tri svete božićne mise – nastavi svećenik – sjećaju nas trovrstna rođenja Isusova: od Boga Otca u vječnosti, od Marije u vremenu i po milosti u ljudskim dušama.
- Predragi! - Župnik se okrene trnouto prema Gospi. - Misli, ona, u čijoj se duši porodi Isus, sličan je Majci Božjoj, koja je svojim pristankom pustila Boga pod svoje srdce... Otvorite, dakle, srdca svoja Suncu svieta, i budite mu dobri kao njegova Mati.
Smiešak se redovnice pretočio u suze. Plakala je od neke svete majčinske ljubavi. Ciela je crkva molila pokajanje.
A župnik više nije smogao ni rieči, od ganuća, već jedva je izustio *Zdravomariju*, i nastavio službu Božju.
Svetište je poplavila Svjetlost. Iz svakoga vjernika je izbijao sunčani sjaj, i crkva je tonula u valovima podnevne svjetlosti, kao betlehemska štalica u onoj pjesmi oko jaslica. Ljudi su sklopili oči, zaslieplјeni i opojeni sjajem, i pjevali su pjesme o Sinu Božjemu, pjevali sve zanosnije, dok se nije zvuk sa sjajem stopio u gromki poj Svjetlosti Božjoj.
Tama je bila pobieđena! Osjetio sam, kako drhće izpod krstionice kao prosjakninja. Najedanput je izčeznula. Možda se sjetila, da vodom iz te krstionice, i riečima, koje tu vodu prate, u dušama mališana zablista svietlo svieta: I s u s K r i s t.

*

Poslije službe Božje, ja sam dugo u crkvi molio, dok nisu dogorjele voštanice, i dok nisu zviezde prosjale kroz pukotine boričastoga krova iznad jaslica. I osjetio asm prvi put u životu ljepotu Svjetlosti.
Tada sam na mjesečini napisao jedan sonet o blagdanu Svietla, i spremio ga u sjedište redovnice. Ona će zacielo osjeti, kako negdje u klupi kuca rdce umjetnika – pomislio sam sa sigurnošću – opazit će stih i uklopit će ga u svoj časoslovčić.
I mislit će sveta redovnica, da joj je to anđeo čuvar donio jednu molitvu, kao božićni dar.

BOŽIĆNA KATEDRALA (str. 166-167)

Moje srdce ima anđela jednog, koji vječno sa mnom putuje. On dieli sa mnom radost i tugu, i čuva prozore srdca mojega, da se kroz njih ne provuku kradljive ruke.
U svakom mojem razgovoru na dugim putovanjima, on pokazuje moju putnicu, na kojoj zlatnim slovima piše: „Evo pjesnika božićne katedrale!"
Neki me gledaju s tupim pogledom nesnalaženja, neki čitaju svoju misao u mojim dugim, kuštravim kosama, i smieše se nadmoćnim i poluironičnim smieškom. A neki opet, koji su obišli veliki dio zemlje, traže po pretincima svojeg mozga sve katedrale, koje su na svojim putovanjima posjećivali.
- Katedrala u Anversi? Nije!
- Katedrala u Sevilji ili u Toledu? Nije!
- Bolonja, Venecija ili Vestminster? Ni to nije!
- Ali zbilja, gospodine, ja ne znam, koja bi to bila božićna katedrala? - pitaju bezkonačni putnici, umorni od dugog traženja po najdubljim zakutcima duše.

A ja se samo smiešim i tiho im govorim:
- Svoju božićnu katedralu ja vam ne mogu odkriti... Jer ima ljepota, koje ne izpoviedamo nikome...
I tako idem sam, neshvaćen i neznam, i nosim u sebi pjesmu jednog hrama, koju čuva moj anđeo čuvar, pokazujući zagonetno ime.
Ali ima jedna vrsta ljudi, koja, iako ne shvaća značenja mojeg tajanstvenog imena, ona osjeća čarovitost anđeoske pjesme nad jaslama, ona gleda zviezde kako miluju Malog Isusa i Njegovu Majku i Njegova Hranitelja, koji obasjani svetom radošću i mirom motre Božjeg Sina. Ti ljudi, koji jedini osjećaju čar mojeg zamršenog imena, zovu se: pjesnici.
I zbog njih, koji su mi najbliži i zbog njih, koji znaju, što je pjesnik, i koji osjećaju, da je Božji lirik onaj, koji se istovjetuje sa onima sitnim, malim Djetetom, punim spokojne i uzvišene radosti, o, zbog njih... ja danas odkrivam čitavom svietu, da je božićna katedrala – m o j e s r d c e.

MORE U DUŠI PJESNIKA (str. 168-175)

Zviezda mora

More, more!
More s opojnim ružmarinom i s pitomim glicinijama, koje se spuštaju kao uvojci djevica kod prve pričesti.
More u razbludnom baršunu noći, s mjesečinom, s lahorom i sa zvukom gitare.
More, more u biesnim atima valova, u propinjanju do neba, do zviezda, more, koje lieže, poput psa čuvara, do obale.
More! Ono je odnjihalo pjesnika.
Čudan život, pun čežnje za tišinom, pun strasti, pun želje sa svetošću. Ljubavi, mnogo ljubavi, ili samo jedna: zaljubljenost u Ljubav. Ljubav u desetoj godini, kad je nikla prva pjesma, ljubav u četrnaestoj, kad je zaplamsala prva strast, i ljubav u osamnaestoj, kad se rodila prva bol.
Od boli se započeo život.
Bila je glumica, n e o b i č n a. Nije se igrala sa životom, kao lahor s vršcima plamnih grana. Nije se igrala sa srdcima, iako su joj oči bile dva bodeža.
Nije bila zapravo glumica od zanata, glumila je za ljepotu umjetnosti. Mladom je pjesniku ponavljala uloge u kasnoj noći, na mjesečini, i tražila od njega dušu, samo dušu. Odbila je njegovu mužkaračku strast, razberkrijanu već u ranoj mladosti. Odbila je cjelov na jeddnoj samotnoj pratnji:
- Zašto dragi moj, nisam ja zato – naljutila se i oprostila, a ljutnja je divno pristajala njenom vitkom stasu u hodu.
I od onda se počela ljubav,
Osam dana na moru: pjesma u prozi, pjesma u zanosu, u suzama, u lietu galebova iznad modrine sviju čežnja. Osam dana cjelivanja duša, umjetničkih, i onda razstanak. Zapravo sve dublje spajanje u svakidašnjim pismima.
A kad se srdce uzdiglo do zviezda, vidjelo je nesreću: ona je bila tuđa žena, nije smjela biti još nečija, nije mjela biti ni samo pjesnikova. Tako je šaptalo more, u koje je njegova mati toliko suza utopila, tako su šaptale palme, koje je sveta otčinska ruka bezbroj puta pomilovala.
I sad je pao razstanak.

- Volio bih da me netko sasieče na komadiće – govorio je pjesnik svojoj duši – i predao bih se mučeničtvu, kad bih znao: neko čudo će mi vratiti život, i nju učiniti mojom.
More je bjesnilo, propinjalo se do zviezda i sliegalo, poput psa čuvara, do nogu Razpetoga, kojega je pokojna mati ljubila u svojim patnjama i molitvama za sina.
- Razpeti, zar ne vidiš moju suzu? Okružen sam zidom čemera, a iznad mene samo si ti, šutljiv božanski Patnik, predobri moj!
- U srdcu je kamen, htio bi napolje, ali ne može: nema zemlje, koja bi ga primila u sestrinske dlanove. Preblagi, smiluj se!
On je šutio, On nije ništa rekao, ali neko svietlo je zatreperilo oko njegovih očiju. To svietlo bijaše sjećanje na Božju Majku, pred kojom je zaljubljenik kao diete mnogo molio, molio i domolio.
To svietlo je bilo sve jače, što je mladić više trpio. Na koncu je zadrhtalo blagošću sna, majčinskog dlana, koji ga je vodio u katakombe svetih uspomena, u tamne zakutke zaboravljenih slika, pred kojima se kao maslinove grane uzdižu ruke starica.
I pjesnik je svoju vremenitu radost čudesnim dodirom milosti pretočio u molitvu.
- Majko djetinjstva, majko ljiljana, što plamte svetom bjelinom u dušama, evo me: srdce mi je siromašna posuda, izpuni je zemljom i ljiljanima.
Zasjala su njezina lica, kao zviezde nad tišinom voda. More, more je bilo u smirenju. Pjesnik je našao mir. Da li zauviek?...
Pjevao je pjesme o zviezdama i o zjenama, koje su bile divne uspavanke očima Božjeg Sina. Bio je sretan, kao lađa u zatišju poslije oluje. Kud god je išao, sve je susretao u čarobnom sjaju. Sjaj je prštio od stvari, sve je bilo u zlatnim bojama svjetlosti.
Ali more, more u duši pjesnikovoj nije moglo dugo mirovati. More se propinjalo, ali sada ne u visinu, nego u dubinu, gdje blistaju zviezde duha. Tamo se obasjalo sjajnošću, koja ne tamni, tamo je zapjevalo u žarkom zanosu svetaca i anđela. Gorjele su mu pjesme jakim vinom pravednika, srdce mu je bilo puno Boga.
I jednoga dana njegove su ruke, poput dobre Kraljice ljiljana, držale na svojim dlanovima Sina Božjega.
- Sin Božji! Gospode; grješnik sam, ali moja je bieda ogledalo tvojeg Milosrđa.
I šaptao je pjesnik u izpovjedaonici, šaptao o Božjem milosrđu, o Kraljici milosti, koja u ruci drži malo Srdce, što obuhvata sviet. Kamo ona to Srdce nagne, milosti potocima teku. Šaptao je, govorio, propoviedao cielome svietu o Njoj, o ljiljanima, jer je more, more njenih hramova, more njenih kampanila u njemu se ljeskalo tišinom, vijorilo zanosom, udaralo pljeskom ruku o obale Božje.
- Mili, mili moj, grješni smo svi, ali ne klonimo. Pa makar bili u najdubljem blatu grieha, molimo se njoj, i ona će nas jednom spasiti. Ona će jednoga dana toliko sjaja baciti na putove naše, da ćemo, kao djeca u igri, doletjeti do Boga.
Slušali su ga ljudi, muževi i siede glave, i bili su mirni kao sjene ljiljana, kad im mjesečina šapće opojnu pjesmu sna. Slušali su ga, i slavili su Jaganjca i Kraljicu vječnih cvjetova, pa i oni, koji su bili najgrješniji, osjetili su toliko svietla u duši, da su se gušili od zanosa. Rieči su pjesnikove imale pomazanje duboke veze s Kristom. Zviezda je nade blistala u crkvi, ljudi su sve više shvaćali Boga.
Ali more, m o r e nije mirovalo. More se pjenilo i bjesnilo. More je jednoga dana skršilo nježne stabljike ljiljana. I pjesnik je opet osjetio gorčinu zla.
- Bože, bio je san. Nije bilo hotimice. A san je otvorio vrata stvarnosti, i nehotično, poslije sna, ostala je grješna misao. G r i e h!
- Ne plači – treperio je opet smiešak na licu Razpetoga. - Sve može onaj, koji se uzda u moj spas.
- I svietlo smieška se povećalo u zviezdu, u dlan, koji je pjesnika, kao mališa, vraćao k

stazi istine i cilja.

*

I tako je pjesnik, drvo izraslo na moru, biljka natopljena nemirom krvi valova, često puta uzdrman, uzkoleban, ali tješi ga i kriepi svietlo u očima Razpetoga, lice Djevice, koja je Boga rodila, lice Suodkupiteljice, Suradnice u djelima spasa, toga cvieta u dubokoj posudi Rana.
I tako nad tišinom i nemirom vaolva blista zviezda, zviezda, koja je jedina kadra, da strast krvi pretvori u zanos duše.
Dok ona sja – a sjat će uviek – dotle će more u duši pjesnika biti uspavanka bolu patnika i radost onima, koji su našli Boga.

Zvjezdani trak

Zviezda nad morem ima jedan trak, i kad su oči pjesnika izgubile zvjezdani sjaj, polusklopile su vjeđe, i nazrele su trak zviezde, koji se spušta do mora, do samog mora u duši.
Bilo je jedno grješno priviđenje, napast, a pjesnik ne zna, da li je baš na nju pristao. Ali osjetljivo srdce njegovo trpjelo je, i čekalo kaznu. Iskalo je zviezdu, ali je nije srelo, jer se zamutilo oko duše. Tražilo ju je u crkvama, tražilo u dušama ljudi, i pripoviedalo im svoju žalostnu priču. Ali nitko nije ruke pružao pjesniku. Nitko ga nije razumio u tuđem gradu, daleko od zavičaja, daleko od mora, gdje ga je zadesila najveća nesreća u životu. Hedbiga je dana zdvojan lutao predgrađem, lutao i najedanput zastao kao občaran: pred njim se pomolila crkva u bršljanu, crkva odjevena u plašt svete tišine i zaboravi. Sve je na njoj bilo tiho. I ona željezna ruka navratima, koja je imala službu, da prenosi glas o dolazku posjetnika, i ono cvieće, koje je mirovalo u djevičanskoj modrini u dvorištu, a pogotovu stara slika Isusova na pročelju, lika, koju su pobožni uzdasi prevukli kanda velom svojih tajna i zagonetaka. Sve je tu bilo tako mirno, kao da živi na kraju zemlje ili negdje daleko na nekoj zviezdi.
Pjesnik povuče ruku samostanskog zvona. Očekivao je: sad će bliedi, tajanstveni prsti otvoriti vrata, glas će toj osobi biti drhtav i nespretan, jer je zaboravila govoriti s ljudima, jer razgovara samo s Bogom. Ali čudnovato: na pragu se pomoli rumena redovnica, djevičansko lice seljanke s vedrim nebom svojih polja u očima i na usnama. Lice je pozivalo na iskrenost i pjesnik progovori:
- Oprostite, što vas smetam. Oprostite...
- Naša su vrata otvorena svakome bratu Isusovu.
- Sestro, ja ne tražim kruha ni odiela. Ne tražim milostinje. - Čudit ćete se, ah, shvatite me, ja suvislo govorim, ja želim samo čašu utjehe. I ništa drugo.
- Čini se po govor, da ste s mora – ohrabri ga redovnica prostodušno.
- Da, s mora, koje često bjesni u mojoj duši, i to je moja nesreća. Sada je zabjesnilo jače, i ja sam, mislim, duboko pao. I strepim i predosjećam: kaznit će me Bog.
- Ne će, dobri čovječe! Bog niej krvnik, koji vreba na svaki zao čin, da nas odmah kazni.
- Izgubio sam nadu. Život je moj bio grješan, sestro. Koliko sam godina gradio temelje novog života, kulu prijateljstva s Bogom, a sada se sve srušilo kao dječja kućica od mulja. Vjerovao sam čvrsto: već dodirujem nebo, i nitko me ne će odkinut od zviezda, ali sada...
- Vi ste, čini se, pjesnik!...
- Da, pjesnik s mora. Muka je to, sestro dobra, muka.

- Pomoći će vam jedna pjesnikinja. Obećala je: svatko će biti uslišan, tko je bude zazivao.
- A gdje je ona?
- U nebeskim vrtovima, gdje samo poljubi Ranu na Srdcu Božjemu, i na zemlju teku kiše ruža. Pođite u crkvu, i pomolite se pred njenim kipom.
Otvorila su se vrata hrama, i pjesnik kao u snu korakne u začaranu tišinu. I tu je pao na koljena, ugledavši zvjezdani trak. U uhu su mu zvonile rieči, koje mu je redovnica došaptala s praga:
- Ona je moćna, jer njoj se u zori života smiešila Kraljica ljiljana.
Zato je umjetnik molio:
- O daj mi obasjaj put do zviezde mora. Vrati mi moju vjeru.
Sveta djevica se kanda osmjehnula, možda se i pomakla njena desna ruka. Svakako, pjesnik je osjetio, da je jedan ruža pala na njegovu dušu. I srdce se njegovo izpunilo pouzdanjem, kao uljanica uljem, i srdce je njegovo gorjelo novim žarom, novom ljubavlju.
Ali to nije trajalo dugo: ime je male kraljice, službenice velike kraljice, ime je zvjezdanog traka malo-pomalo zaglušivala buka napastnih glasova, glasova zdvojnosti, koji su duboko bili ušlli u nutrinju pjesnikovu, pa je nisu tako lako napuštali.
I opet je umjetnik lutao osamljenim cestama, i tražio zviezdu: u hramovima, na pobožnim razkršćima, u dušama.
Jedne je večeri opazio tajanstveno svietlo uskrivenoj crkvi izvan grada, i približio se svetohraništu. Ali u crkvi je bila tišina. Šutio je glas Vječitoga, šutjele su usne Madona, samo je svietlo uljanice neugodno treperilo, kao vjeđe pred strašan i mučan san.
Pjesnik najedanput začuje smieh u sakristiji, pristupi, kad tamo neki čovjek odjeven u crno ruho, drži u ruci anđelčića od zlata, i smije se njegovim debelim kretnjama. To je bio anđeo s propovjedaonice, koji se vratio s popravka, i sad je trebao ponovo zauzeti mjesto prvoga slušača propoviedi.
Zanimljiva stvar, ali umjetnik se nije smijao. Gorka je bila svaka šala zdvojnim usnama pjesnika.
- Zgodan je anđelčić, ali umjetnik se nije smijao. Gorka je bila svaka šala zdvojnim usnama pjesnika.
- Zgodan je anđelčić, ali njemu se može veseliti samo onaj, u čijoj je duši nebo.
- ?
pjesnik je tajanstveno izpripoviedao svoju poviest, potaknut očajem i ohrabren polumrakom.
- Ha, ha, ha – prasnuo je u smieh nepojmljivi. - Tako mlad, pačezne za svetom tišinom. Htjeli biste možda ići u samostan? Bolje bi bilo, da idete u sviet iz samostana svojih tmurnih razmišljanja, da se prikučite negdje na velikom zemljištu. To bi za vas bilo mnogo zdravije...
- Pa vi, koji ste zaljubljeni u bezsmrtnost, recite mi, nije li to božanska stvar: produljiti svoj život u potomstvu?
Pjesnik ga je u čudu promatrao. Umjesto utjehe u kući Božjoj, našao je rug i smieh Božjim stvarima. Je li to bio zvonar, ili vrag u spodobi crkovnjaka? - I htio je brzo otići, očajan, što je osjetio otrov mjesto melema. Ali ga zvonar uhvati za ruku, i na razstanku ga tobože bratski poljubi. Pjesnik se iztrgne, i začuje za sobom smieh.
- Đavao, zvona, ili odvratan grješnik, kakva luda napast, kakva kazna, Šutljivi?
- Zviezdo, trače zvjezdani, gdje ste? Čujete me, znam, ali uslišajte. Bjedniji sam od prosjaka kraj puta. I crkve su za me krčme otrova, cieli sviet je za me krčma bola, u kojoj moja duša čemer i smrt.

Pjesnik je osjetio neku groznicu, i drugi dan, na svoje zaprepaštenje, ugleda zeleno lice u zrcalu. Tu istu boju neke odrune bolesti viđao je i na znacima, nekoliko dana poslije rukovanja s njima. Više nikud nije mogao ići, jer mu se činilo, da svuda širi zlu bolest, više nije smio ni lutati čemeran osamljenim predgrađima. Kod kuće je ležao kao mrtvac, slušao graktanje zlogukih vrana, i čekao smrt.
Zviezda i zvjezdani trak bili su zastrti. Ipak, on ih je zazivao, uporno zazivao, kao utamničenik svoj spas. Vrieme je prolazilo, ne, vrieme se skamenilo u vječnost. Živi mrtvac je sve dublje tonuo u živi grob beznađa, dok ga jedan san o zviezdi, sakrivenoj za oblakom ne podsjeti, da sjaj se nije ugasio, samo je načas zaklonjen. I opet se vraćala sunčana nada, i opet je začuo pred vratima duše neki otajni glas zvončića. To su zvonili prsti utjehe: osjetio je zvjezdani trak, iako ga nije vidio. Osjetio je u srdcu i neki glas, koji mu je šaptao, da mora pokušati posljednje. P o k u š a t i!
I skupio je snagu zadnje nade, otišao je k dobročinitelju tiela.
A bila je radost živjeti! Proljeće se smiešilo svojim sitnim zubićima u žutim jaglacima, u kljunićima pilića i ptica pjevica. Oh, živjeti, živjeti još barem to proljeće!
Pohodio je vriednoga liečnika, koji je motrio ne samo tielo, nego i dušu. Mrk je bio njegov pogled, kao da roni u najtamnije dubine duše. I kad mu se pjesnik potužio na čudnu svoju bolest, rekao je pronicavo:
- To vam je priviđenje, ništa drugo. Vaša je bolest: san o bolesti.
- Da, ali pogedajte moje lice! Opažate li na njemu neke čudnovate krive crte? One su doista bolestna pjava.
- Pjesniče, ne mučite se iluzijama – govorio je uvjerljivo, a umjetnik je osjetio, da liečnikovim glasom netko nevidljivi kazuje svoje rieči. - Vidite, nije ljudsko tielo precizni stroj, da na njemu sve mora biti skladno i pravilno. U mnogim licima naći ćete krivulje. Promatrajte ih samo. Ima ih i na mojemu. Zar ne?
Stisnuo je ruku liečniku, kojemu ga je odveo nevidljivi zvjezdani trak, i pobjegao je bez daha u šumu, u proljeće, na jezero, gdje su se vozili zaljubljenici, gdje su pjevali u lađama dječaci, i mahali rubcima zabrinutim majčicama. Kao da se budio od sna, pjesnik je gledao na sviet, osjećao je, kako oko njega struji život, i pustio je, da mu dušu zapljuskuju njegovi talaci.
Polako mu je padala mrena s očiju, i motrio je raznolikost, a ne nepravilnost lica, koja su se olgedala u jezeru, divio se raznolikosti u prirodi, u poljima i pašnjacima. Na jednoj su čistini skakutali jaganjci, slike Božjeg nedužnika. I zečić je proletio, onaj, koji mu je donosio uzkrsna jaja u djetinjstvu... Otvorila su se vrata njegove duše, i u nju je navalio more svjetlosti, more radosti.
Naskoro je slavio uzkrs svoje duše i uzkrs Božjeg Jaganjca. Zvjezdani trak je bivao sve jasniji, sve radostniji, dok nije zasjao pred svetohraništem o uzkrsnuću Gospodnjemu.

*

Od onoga vremena zvjezdani trak uviek prati život pjesnika. On je njegov brat i njegova sestra, njegov otac i mati, koje je izgubio. I kada pjesnik izgubi put do zviezde, do Kraljice ljiljana, javlja se tada zvjezdani trak i pita:
- Zar me je sakrila već zaborav? Zar me se više ne spominješ?
I tako uviek blista na stazama pjesnika sjaj od neba od zemlje, do same zemlje.
A taj nebeski sjaj, taj čudesan Božji dar – hoćete li, dragi čitaoci, da vam ga kažem? Ne! Čemu da izprazno izustim sveto ime? Vidjet ćete jednom lik, nasmijan, kao da ga je obasjalo sunce sviju proljeća, a u naručju mu bujni struk ruža. Pročitajte na podnožju kipa, u krupnim slovima baka, ime traka zvjezdanoga!

POSJETI ANĐELA ČUVARA (str- 176-177)

Iz bilježaka jednog samotnika

Rieči o proljeću

Uvečer, kada sam umoran od pisanja, javlja mi se moj anđeo čuvar, koji je pjesnički nadahnut. Bez sumnje je to bio anđeo Henrika Suzona ili kojega drugoga mističnog pjesnika. Jer svaki čovjek prema svojoj naravi ima svog anđela čuvara.
On mi svakog večera pripovieda mnoge zanimljive i čudesne stvari. I tad se jako veseli kad mu reknem:
- Bez sumnje, dragi anđele, to ćemo ubrojiti u čudo!
Ali ovog večera mi je počeo kazivati o proljeću...
Kao da ne znam, da je dobri Bog stvorio proljeće, da obraduje uzkrsnuće Isusovo... Ali on pripovieda i pripovieda, i to više o proljeću nego o Isusu. Tada sam ga prekinuo i rekao mu:
- Dragi anđele, ti si čudan! Govoriš mi o stvarima, koje znadu i djeca u prvim klupama. Kaži mi neku novost!
Čudnovato! Anđeo je prestao, au njegovu se oku javila suza. On je osjetljiv kao i svi drugi pjesnici. Ali toga mi je večera kazao svoju najdražu pripoviedku: o ukazanju Isusovu Mariji Magdaleni.

Isusovo ukazanje

- Ti si zacielo – počeo je on tihi izvučnim glasom – napisao mnogo pjesama!
- Da, dragi anđele – odgovornim namještajući se u naslonjaču svoje radoznalosti.
- Ipak ti je najdraža pjesma...
- To je istina – potvrdim također.
- Tako je i Isusu – zaključit će anđeo – najdraže bilo obraćenje Marije iz Magdale! Najmiliji Mu je bio Njegov prvi uspjeh.
Mnogi su se obratili oko križa Njegova. Obratio se čak i razbojnik, koji je uza Nj visio na križu. Ali ni jedna izgubljena ovca, koju je oslobodio od trnja nije Mu prirasla uz srdce kao Marija Magdalena. I zato se njoj prvoj ukazao poslije uzkrsnuća. Ukazao se onim očima, čijem se povratku radovao bezkrajem srdca Svojega.
A ukazao joj se kao vrtlar!
Prvi put se javio na zemlji kao diete drvodjelje u siromašnoj štalici, drugi put se javlja obraćenoj grješnici, i to ne u sjaju Svojeg uzkrsnuća, nego u obliku siromašnog vrtlara.
- Ti ćeš mi reći – primietit će anđeo nakon kratke stanke – da u *Sv. pismu* stoji samo, da je dobri Isus njoj izgledao kao vrtlar. Ali ja ću te zapitati: Tko je htio da Ga ona vidi u takvom obliku?...
I to nije slučajno, da Ga je ona vidjela baš u liku vrtlara. Jer ona je bila nježna krhka biljka, izšibana kišom i vjetrovima, a On je bio njezin vrtlar. On je brižno pazio, da vrati toj biljci život u punome sjaju. On se veselio njezinu životu više no svim drugim

zdravim biljkama iz vrta Svojega. I zato, kad je nakon Uzkrsnuća pohodio Svoj vrt, Njegov je pogled pao najrpije na cviet, koji je prvi spasio od smrti...
Završio je anđeo i upro u me svoj izpitljivi pogled.
- Bez sumnje, dragi anđele, ta pripoviedka spada među najljepše... - Morao sam mu priznati, ganut njegovim riečima.
Njegovo se lice ožarilo bezkrajnom radošću. On je zacielo bio veseo, što me je nadahnuo da napišem nekoliko rieči o bezkrajnom Božjem milosrđu.

RUKE PRAVEDNIKA

STARI ZAVJET NAŠE OBITELJI (str. 178-179)

Pradjedu Ivi

Ti si bio Stari zavjet u našoj obitelji, strog, pravedan, tvrd, ali je opet zraka ljubavi blistala u tvom životu.
U svojem odgojnom lukavstvu ti si načinio sunčani sat izpred vrata svoje trgovine, i to ne zato, da pratiš vireme, nego život svoje kuće; da motriš, da li ti koja kći možda dangubi, na prozoru, i poklanja čar svojih očiju nepozvanome.
Od jutra do mraka u tvojoj se kući vrtio mlin težka posla. I ne daj Bože, da bi ga tko zaustavio, pa makar i čitanjem *Biblije*, koju si ti donio, razkošnu, s putovanja, ali zato, da se čita u blagdane.
Tvoja djeca nisu oskudievala. Neprekidan je bio nadzor, da li su dobro odjevena, jesu li im čvrste cipele. Ali premalo su njihova odiela i njihova obuća blistali na svečanostima i zabavama. Htio si, da od rana djetinjstva pođu stopama strogih biblijskih pravednika, i da život ne shvaćaju kao šalu.
Ipak je zasjala koji put zraka nježne ljubavi u tvoju duši. Tako si im jednom donio orguljice iz Mletaka, gdje si slušao jedinu operu u životu, koji si ponavljao do smrti u časovima razonode i težkih kušnja. Te orguljice su imale na razporedu vedre i duhovite pjesme, a čak i jednu polku i jednu mazurku.
Strogoća je neka bila u tvom nastupu i glasu, ali je tvoje srdce bilo ipak otvoreno riečima tuđe biede. Pitali su te premnogi, tebe, koji si naporom stekao bogatstvo, da im posudiš novac, a ti bi odgovarao:
- Ne mogu. Ne ćemo biti prijatelji... A ako bi molitelj bio doista potreban, ti bi dodao: Radije ću ti darovati. - I bio si velikodušan.
Ti si bio ljubitelj harmonije, i pod svaku cienu si htio slogu sa svojim sumještanima, koji su se bojali tvoje rieči i tvojeg pogleda, a tražio si svetu poslušnost od svojih potomaka, koji su se plašili i tvojeg koraka. Zato su te za života svi poštivali, većma nego su te voljeli, a poslije smrti su te jednako cienili kao i ljubili.
Mnogo si mislio na smrt, i zemlju si gledao kao tjeskobno progonstvo. Zato si u smirenju dao sagraditi sebi grob, i legao si na njegov hladan ležaj, da vidiš hoće li moći primiti tvoje krupno i dugo tielo. Tako si bio blizu vječnosti, na koju si mislio jutrom i večerom, danima i blagdanima.
Na tvojoj osmrtnici je stajalo, da si umro u stotoj godini života, a zapravo si imao dvedeset i devet s tri mjeseca.
- Ali onih devet mjeseci u krilu majke?! - opravdavao je svoj čin tvoj dobri unuk (moj otac), koji je također ljubio harmoniju...

O, zaslužio si, da ti na osmrtnici bude označen stoljetni životni put! Zaslužio si i dva i tri stoljeća, jer si radio i stekao, kao da si triput živio u neprekidnom naporu.
Dobri, nastrani samotniče, pobožni bogatašu, koji si iz Mletaka donio crkvi mramornu školjku za vodu, a ruke si uranjao u blagoslovljenu vodu milostinje, počivaj u miru, koji si zaslužio naporom svojeg pravedničkog vieka! Poslije tebe je došao Novi zavjet u našu obitelj, ali ti si bio temelj palače, prepune sunca ljubavi.

ČOVJEK KOJI NIJE NIKAD RAZPOLAGAO S NOVCEM (str. 180-181)

Djedu Karlu

Ti živa uspomeno moja, živa velika lutko mojeg djetinjstva, s kojom sam se igrao u starim zabačenim sobama s pokućstvom iz dalekih strana i s tišinom, u kojoj su tako čarobno odzvanjale priče.
Još te i danas vidim, kako sjediš na trošnom divanu, i kako mi pričaš o srebrnom kruhu nebesnika, o rajskim livadama, punim zlatnog cvieća i o anđelima čuvarima.
Ti si doista duhom prebivao iznad svakidašnjice, jer se nikad za tvoje čiste dlanove nije priliepio novac. Kad je umro tvoj samovladar-otac, ti si njegovu veliku riznicu predao svojem sinu, i živio si od onoga što su ti drugi dali: Božje diete.
Od djetinjstva si naučio prolaziti dane bez novca i svladavati mnoge želje. Od djetinjstva su ti godine bile rad i žrtva, i zato su ti u starosti bili velika radost: molitva i djeca. Još je netko bio melem tvoje starosti, a to je bila moja mati, koja je tvoje posljednje tvoje posljednje dane darivala nježnošću, kako bi ih darivala tvoja kći, koja ti se nije rodila.
Ti si imao najbjelje košulje, najomnjivije izgladčane. Na tvoje se ruho pazilo, kao da si knez, na ruho i na svaku tvoju skromnu željicu, a na toliku pažnju ti nisi bio naučan. I zato je tvoje lice, s malom siedom bradom, sjalo često od blaženstva.
Kratko vrieme prije svoje smrti ti si posadio naranču, koja je sporo rasla, a mislim, da je i danas najmanja naranča u vrtu našeg starog doma. Kao ta naranča, koja je tiho i polagano živjela, koja je odvojeno od drugih naranača podnosila pokorno bezbrojne bure i oluje, kao ta naranča bilo je tvoje življenje.
Sjećam se tvoje male sobice: tvojeg „ kamarina”. Do njega se penjao čemin, a poe čeminu crni mačak, koji je u svoju glasbu tkao pjesmu tvoje samoće. S naporom su se otvarali „ škuri” tvojeg „kamarina”: težko, kao što se težko odvijao i tvoj život. A kroz njihova poluotvorena krila prodiralo je sunce, i milovalo tvoje hladne, naborane, a tako drage i nježne ruke.
Tvoj „kamarin”, u kojem se miešao miris jaka duhana s mirisom sunca i čemina, ne ću nikad zaboraviti. On će mi uviek ostati u uspomeni, kao živi znak intimnog i smirenog života, sjećajući me zabačenih ćelija starih samostanaca, koji su našli svoj duboki i zasluženi mir.
Mili moj, zašto si mi tako brzo preminuo? Mogao si i ti po svojoj čvrstoj naravi proživjeti jedan viek, kao i tvoj otac. Ali kad si bio do obale stoljeća, umrla je kći tvoje starosti: kći tvoje duše, nezaboravna žena sina. S mojom je majkom umrla tvoja najveća utjeha, i za njom se ugasio i tvoj život.
Sjećam se, bila je neka groznica, neka nagla bolest. Malim je „ kamarinom” odzvanjao tvoj kašalj, zatim litanije, koje su kao voštanice pratile tvoje umiranje. Na koncu si svetački zaklopio oči. Ali više od bolesti tebe je svladala duševna bol.
Mili moj, kratko smo bili zajedno, tek nekoliko godina, ali sjena dragih uspomena na tebe prati me kroz sva vremena, i kroz sve predjele, a osobito one, što odišu dahom tvojih priča. Tvoj pogled, u kojemu blista svladana bol, tvoj blagi pogled prati me često

u proljeće, kad prolazim kroz vrtove, koji me sjećaju na tvoje poslove u baščama, na drage i nedužne igre između ruža i naranača, pred našom starom i nezaboravnom kućom. Tvoj pogled me sliedi, kad ulazim u smirene i male, staračke sobe, u kojima se zgusnula žrtva i miriše kao tamjan žrtvenika.
Ti si također unio u moju dušu smisao za smirene ljepote, smisao za Božje tišine, i zato ti hvala, hvala vječna!
RUKE PRAVEDNIKA (str. 182-185)

Ruke mojeg otca!
Svetinje moje!
Dvie voštanice, koje su gorjele sjajem duha osamdeset godina pod nebom.
Sjećam se tih ruku, kako su me u djetinjstvu vodile na šetnju, kako su mnogim prosjacima davale milostinju, i kako su me jednom ljuto izšibale, kada sam kao sitan dječak ukrao novčić, da kupim žuđenim sladkiš.
Blagoslovljene dovieka bile, i za njihove šibe i milovanja, jer sve što su mi dale, bila je: lj u b a v.
Kad sam malo poodrastao, vodile su me u crkvu, uranjale u blagoslovljenu vodu, i molile sa mnom pred slikama Madona, blistajući u osmiehu male, prosiede brade, koja ih je u molitvi dodirivala. Za listopadskih večeri prebirale su svakog dana krunicu zajedno s mojim sestrama, s braćom i sa mnom, koji sam kraj otca klečao, jer je mene, kao najmlađega, najviše volio.
Oči su mojeg otca gledale u daljinu, kao oči hodočastnika, svoj daleki sveti cilj, a lice se Bogorodice smiešilo u sjaju voštanica, i blaga se radost razlievala mojom dušom.
Kasnije, kad sam zapustio otčevu molitvu, i kad sam sašao u dolinu patnje, sjetio sam se oltara našeg doma. Spomenuo sam se one svete slike s blaženom Katarinom i s Dominikom i s Gospom, koja mu pruža krunicu: oružje protiv bezvjerja i grieha. Sjetio sam se i dragih ruku, koje su neumorno prebirale zrnca, u nježnim, a opet čvrstim pokretima prstiju, i te su me odsutne ruke u dalekom tužem gradu vratile opet sjaju listopadskih večernja.
One su bile nježne i blage, poslušne Gospi i Bogu, ali imale su neku čvrstoću u sebi, čvrstoću krša, koji ih je dao. Nijedna rukam meni, nekad bolestnu dječaku, nije mogla iz limuna iztieštiti toliko soka koliko one. I dok smo bili u zavičaju, one su od zore do večeri radile u svojoj trgovini. Kad smo prebivali u velikom gradu kao siromasi, one nisu prosile, nego su opet svojim naporom zasluživale svakidašnji kruh.
Drage, svete ruke! Ja sam ih nosio u duši, izpočetka nesviestno i skrovito, a kasnije sve jače i svjestnije, što je bila dublja njihova patnja. I što su te ruke postajale nemoćnije i bjednije, one su u meni sve stvarnije živjele, i sve su više iz ponora prošlosti mamile uspomene na otičinska milovanja i težke poslove. Ali najdublje sam proživio njihovu bolnu poviest, kad su jednog dana sasvim i zauviek klonule.
Prvi sam ušao u sobu, kad više nismo čuli otčevo disanje u snu, disanje, koje je – mi nismo znali – prelazilo u drugi sviet. Prvi sam ugledao smireno tielo, iz kog je odlepršala duša. Tielo je ležalo mirno, s poluotvorenim zjenama i usnama, i činilo se, kao da nešto čeka, i isto su tako čekale njegove skrštene ruke.
O, doista, to je tielo zaslužilo, da se njegovo čekanje izpuni, i da se preda počinku!
Uz mene, moju sestru i nećakinji bile su žene iz susjedstva, požrtvovne žene, koje su došle, da nas tješe u kasnim noćnim satima, i da nam budu od pomoći kod umirućeg. Gledajući ih tako pune poštovanja prema starom siromašnom pravedniku, sjetio sam se pobožnih žena iz *Evanđelja,* koje su pripremale mirodije i pomasti za mrtvo tielo najsvetijeg siromaha, koji nije imao ni svoj grob.

Te su mi noći, više nego ikada u životu bile blizke otčeve ruke. Uz pomoć sestre i dobrih žena ja sam otca oblačio, i kad sam uzimao njegove ruke, da mu navučem rukave posljednjeg odiela, osjetio sam, kako su još čvrste, kako su blage i kako su poslušne njegove ruke.
One su se tako pslušno pokretale, kuda god sam ih vodio. One su se ponizno spuštale i uzdizale, i bez ikakva odpora sliedile su moju volju. One su bile tako pokorne, kao ruke dobra mala djeteta, i one su se tako pobožno sklapale, kao što su to činile ciela života. Gledajući ih tako ponizne i poslušne, osjetio sam, što su ruke pravednika, koje se djetinjski predaju Bogu, koje otvaraju svoje dlanove, kad ih šibaju, i koje se skupljaju u se i sklapaju, kad ih miluje sreća.
Razumio sam, kako mora biti veliko veselje nebesnika nad rukama, koje su tako spremno i tako bezkrajno poslušne nebu, kao što su to uviek bile ruke mojeg otca, kojima sam ja bio pokoran za njihova života, a koje su meni postale pokorne poslije svoje smrti.
O, te ruke, koje su mi se predale, kao da je u svakom njihovom djeliću živjela otčeva vjera u mene i njegovo povjerenje, te ruke, u kojima je još gorjela pravednička žrtva i ljubav, te ruke, koje su me voljele u životu i u smrti, nosti ću uviek u svetoj i dubokoj uspomeni.
Savršena je bila tišina u sobi, kad sam ih oblačio. Bio je čas tako svečan i tih, tako drag i topao, kao kad diete u sabranoj tišini oblače za prvu svetu pričest. Plač, koji je malo prije provalio, stišao se u gledanju ruku, koje su cielog svojeg vieka prinosile kalež žrtve i pelina, koje su se za čitavog zemaljskog progonstva sklapale, i sada odlaze u nebo, da se otvore pred vječnom nagradom.
Takva ista je bila tišina i u mrtvačnici, gdje su dolazili rođaci i prijatelji, sabirali se, da odprate mojeg otca na posljednjem putu, škropeći blagoslovljenom vodom njegov lies i moleći s nadom u spas te patničke duše.
Ja sam otvorio tamnu škrinju, da još jednom vidim njegove ruke i lice, i utaknuo sam u njegove prste krunicu, kao znak, da onaj vienac duhovnog cvieća, koji nas je spajao do groba, da nas združuje i u vječnosti. I tada, kada sam zatvarao tužni lies, vidio sam opet sjaj, kako problistava nad njima, nad njima i nad licem, utopljenim u smirenom blaženstvu. To je bio sjaj nade i pouzdana čekanja, koji sam već opazio nad njegovim odrom.
Što čekaju još te ruke? Što traži još moj dobri otac? - pitao sam se, dok je moja duša plakala u povorci i nad grobom, i dok je moj život postajao sve osamljeniji, što se dublje spuštao lies u otvorenu zemlju.
I tada, kad se humak uzdigao iznad nezaboravnoga, pod okriljem djevičanske breze, koja svima pripovieda o jednoj čistoj i nedužnoj prošlosti, tada, o tada sam tako jasno osjetio, da te ruke nemaju više ništa čekati, nego uzkrsnuće pravednih. Uzkrsnuće, kada će opet oživjeti izasjati u svojoj jakosti i blagosti, drage i sve otčinske ruke.
Bacio sam grudu zmlje, da ih i ja pokrujem plaštem smirenja i počinka. Bacio sam grudu one zemlje, koja ga je tako dugo izčekivala, dok je umirao tielom i sve dublje živio duhom. Spustio sam djelić zemaljskog plašta, u koji je kanula jedna moja suza, i koji sam blagoslovio s uzdahom, bolnim i prepunim ljubavi:
Počivajte u miru ruke Božjeg pravednika, počivajte u miru, koji ste zaslužile! Mirujte, sve do uzkrsnuća tiela, do bezsmrtne slave u nebu, prema kojemu ste se tako često dizale i sklapale!

KARMELU U BREZOVICI – 1951.
izbor

O sedamdesetogodišnjici
škapulara Gospe Karmelske

OTVORIO SAM VRATAŠCA... (str. 187)

Otvorio sam u duhu vratašca tvoja, o Kramele, i svijetlo mi je zvjezdano obasjalo dušu.
Svaka je sestra kao uljanica, ulja puna, i gori kao zvijezda oko Krista, sunca karmelskoga.
Karmel je dio neba, Karmel je dio svoda sunčanog i zvjezdanog. A između sunca i zvijezda bijeli, obasjani oblaci putuju.
Otkud su doplovili ti oblaci i kuda odlaze?
Tišina je, a ipak čujem pjesme, ljepše od pjesama ptica u proljeće. Tišina je, i upravo radi šutnje sestrica, bijeli, sunčani oblaci pjevaju.
Tko su ti bijeli, objasjani oblaci, što od zvjezdanoga sjaja vijence pletu oko Sunčeva čela? To su dragi, sitni anđeli, koji malome Isusu žrtve Kramela odnose, da ga ovjenčaju, pa da vijenac raskinu i razaspu na duše, na bezbrojne duše...

KOPRENA (str. 188)

Sestro, koja tajanstvenom koprenom pretvaraš dane u noći, ti i u danima tmurnim gledaš sunce i usred zime ruže.
Sestro, ti slušaš kako bleje stada jaganjaca pod tvojim prozorom, a ne motriš kako se blista dan u bjelini runa. Ali ipak, primajući bijelu Hostiju, ti grliš najbjelijeg Jaganjca Božjeg.
Ti ne putuješ kroz gore i šume, pune mirisa i sunca. Ti ne putuješ po nepreglednim ravnicama i morima. Ti se ne susrećeš s novim gradovima i ljudima. Ali ti svakog dana upoznaješ jednu novu ljepotu, neopisivu ljepotu u neizmjernom carstvu Ljubavi.
Ti više ne razgovaraš s prijateljicama. Ti ne slušaš, kako te mati zove slatkim imenom djetinjstva. Ali ti razgovaraš s nebeskom Majkom, s Majkom Karmela, koja ti daje svoje, slasti prepuno, Dijete i cijelo nebo prijatelja.
Ti ne slušaš glazbe violina u moru svijetla, u dvoranama. Ali ti osjećaš svijetle, rajske melodije, kada ti duša postane božanska violina. O, što je tada glazba majstora, koji zvukove mame iz ništetnih stvari, prema glazbi duše i vječne Ljubavi?
O, što su tada sve ljepote svijeta prema samo jednom času, kada, ljepše od svih anđela i svetih, Ljubav u duši šapatom najtišim pjeva o vječnosti...?
Sestro, ti si svojom koprenom ne pretvaraš dane u noći, nego vrijeme u vječnost!

HOSTIJA (str. 189)

Sestro, sunce svakoga tvojeg dana jest bijela Hostija, koja je sve sjajnija, što si vjernija svojoj kopreni. Pa kada Hostija iščezne, srce ti je toplo od njezine bijele vatre, kao čaška cvijeta, gdje je sunce počivalo. I ti osjećaš ljepotu rajskih proljeća i razgovaraš s Ljubljenim u lahoru rajskih mirisa i svjetlosti.
Sestro, zato nikad ne kvasi koprene svojim suzama, nego je ljubi kao raskošan prozor u duševno carstvo. Iza nje te Zaručnik tvoj zove sasvim izbliza, i pruža ti dlanove pune mirisa i oči pune ljubavi.
Sestro, puna je plama duša tvoja od blizine Ljubljenoga, kad si vjerna zatvorenom prozoru, za kojim On stoji, a to je tvoja koprena.

MAJKA DUŠA (str. 190)

Sestro, tvoj život je umiranje. Ti slijediš Mariju na Golgotu, jer ti si majka duša. Marija je Isusa rodila u Betlehemu bez muke, ali ga je na Golgoti rodila s najvećim bolom u srcima ljudi.
Sestro, ne tuguj, što su tvoji dani umiranja. Jer što više ljubiš svoju smrt, ti jače osjećaš slast duhovnog materinstva.
I zato mrtvačku glavu u blagovaonici ružama ovjenčaj u mislima svojim. Neka te ona sjeća, da ćeš se jednom radovati vječnom proljeću s dušama, koje si rodila.
O, blagoslivljaj pojas s bodljikama, koje te bode, kao što trnje naših grijeha bode Srce Isusovo. Blagoslivljaj bič, koji te bičuje, kao tvoga Isusa. Blagoslivljaj sve riječi, koje te bičuju, kao što su poruge bičevale Raspetoga. Blagoslivljaj sva djela, koja te raspinju na križu Isusovu poput Marije, jer ti ćeš s njome gledati uskrsnuće mnogih, za koje si umrla.
Da, sestro, tvoj život je umiranje. Ali tvoja smrt će biti život, tvoja smrt će biti proljeće, tvoja smrt će biti svadbeni put u kuću Zaručnika, gdje čeka veselje tebe i svatove, koje ćeš mu dovesti.
I zato će tebe, nakon rastanka od ovog svijeta, obasuti ružama.

ŽELJA SVEĆENIKA I PJESNIKA (str. 191)

Davna je moja želja da imam duhovnu sestru, cvijet u stakleniku, koji ne bije tama svijeta, već kojemu je zadala ranu strijela ljubavi Božje.
Odavno sam želio da mi jedna ruža s karmelskih visina, crvena ruža, puna nebeskog sunca i rose, bude sestra.
O, kako bih sretan bio u časovima tame, razmišljajući, da ima negdje iza devet gora jedna gora, Karmel zvana, i u gori toj jedna ruža, koja cvate i za me. I koja blista kroz moje pjesme i koja svojom rosom natapa stihove moje, da iz njih kaplje slast i utjeha.
O, kako bih sretan bio! Pa pomišljam, bih li se usudio da to molim Karmel-goru, Karmel u Brezovici, kojemu je kuća u nizini, ali kojemu je srce u visini.
Bih li se usudio?

O, kad znao ne bih, da se ljubav razdaje i kad ne bih znao, da je cvijet i ponajljepši karmelski, koji se zvao Mala Terezija, za braću svećenike cvao, kako bih se osmjelio?
Ali sa spoznajom tom ja kucam na srca, scijetu stoput zatvorena, a samo Bogu i svećeniku Božjem otvorena.
Ja kucam i molim jednu sestru, jedan karmelski cvijet, kojega će rosa i sjaj padati na staze moje i pjesme moje! *Na dan sv. Vinka Fererskog, 5. travnja, 1951.*

NEBO S TRIDESET ZVIJEZDA – 1975.

izbor

PROLOG

SJENE VJEČNOSTI (str. 192-193)

Kiparu, tvoja kapela blizu mora jest mali Emaus, u kojem su vječna duhovna gozba: tvojim dvadesetdevet umjetnina.
Tvoja kapela blizu mora jest knjiga s dvadesetdevet čarobnih strana. Jer kad pročitam pojedinu stranu, na njoj iskrsavaju nova slova.
Tih dvadesetdevet umjetnina sjećaju nas poslastica na začaranoj kući iz dječjih slikovnica. One su duhovna hrana mnogima, koji kroz šumu života lutaju, koji lutaju kao dvoje djece iz priče.
Dvadesetdevet umjetnina od drva. Od drva! Sretne li građe! Zar nije u drvene jaslice bilo postavljeno jelo svih budućih stoljeća? Zar nije iz drva najveći Umjetnik sa svojim Hraniteljem gradio namještaj siromaha? Zar nije na drvu križa visjelo Spasenje svijeta? Zar nije drvo tvar, na koju prenosi svoj slikoviti žar? Tako i naše duše, zar nemaju biti građa, koju će zahvatiti i oblikovati plamen Ljubavi?
Dvadesetdevet umjetnina od drva! Od drva, od kojega, čini mi se, anđeli grade ljestvice; nove Jakobove ljestvice, po kojima na zemlju nese *Evanđelje* u drvu i po kojima u nebo nese jeku *Evanđelja*.
Jer ono što rade teolozi dugim razlaganjem, to ti činiš u jednom času. I jedan blijesak tvoje umjetničke intuicije uvodi nas u najljepše vrtove Vječnosti.
Dvadesetdevet umjetnina od drva! Dvadesetdevet uznesenja, dvadesetdevet himna, dvadesetdevet zvijezda!
Ali ima još jedna zvijezda među njima, koja mene, vječnog hodočasnika tvjoe kapele, vodi od slike do slike, od lika do lika, od poteza do poteza. Ta nevidljiva zvijezda jest tvoje nadahnuće. Ona daje sjaj svima, ona blista u srcu sviju umjetnina. Ona me pratim kad napustim tvoju kapelu. Ona je uvijek sa mnom, u času svoje neodoljive ljepote.
Kiparu, tvoja je kapela nebo s trideset zvijezda.
Na tom je nebu glavna zvijezda Krist, koja neprestano raste u svojem nadnaravnom sjaju, da dostigne svoj vrhunac kod Posljednje večere. Ono što je kasao Preteča Isusov za Jaganjca Božjega: „On treba da raste, a ja moram da se umanjujem," to govoriš ti iz najnovijih svojih remek-djela. Umjetnine su tvoje danas jednostavne, kao što je svaka duša jednostavna, kad se usko sjedini s Onim, koji je savršena jednostavnost.
Ti si se u novim remek-djelima svojim približio najviše vječno jednostavnoj liturgiji Crkve, a ipak si u njima ostao ti, Meštar. U hrvatskom kiparstvu svih vremena meštar nad svim meštrima; u povijesti svjetskih kipara jedan od najvećih meštara!
Ti si dosegao najviše vrhunce duhovnog kiparstva, koje može doseći smrtan čovjek. A dosegao si ih u starosti, kad je srce tvoje ispunila ljubav prema Vječnosti.

I u starosti tvojoj ostvarilo se ono, što jednom si rekao: „Treba biti zaljubljen u Vječnost, da djelo bude bar njezina sjena!”
Kiparu, zvijezde u tvojoj kapeli jedu sjene Vječnosti. Više ti i ne može biti dano, jer na zemlji gledamo sve „u zrcalu i zagonetci” samo. Ali tvoje su zvijezde najsvjetlije sjene, najsvjetliji putokazi, koji nas vode svojem izvoru: Suncu Vječnosti!

ZVIJEZDE U MOM SRCU

OSTANI SOTONO (str. 194)

Ta kretnja zbori: „Odlazi, sotono!”
Ta kretnja zbori: „Ostani, sotono!”

Trebam te, da lučim pšenicu od pljeve,
da proslavi se potomstvo Adama novog i Eve.

Odlučnost moja primjer je svijetu,
kako će odbiti tvoju varku kletu.

Al' zasluge i slave bez borbe nema.
Tvoj šapat dušu budi, koja drijema.

Zato odlazi, sotono, odlazi! Ali ostani!
Po čudu ljubavi Božje koristan postani!

ISUS I SAMARITANKA (str. 195)

Na Isusu je toliko mesa, koliko je dosta da živi.
Žena se pod debljinom i putenošću krivi.

Čistoća i blud. Blato i ljiljan bijeli.
Njih ponor grijeha i ponor zdenaca dijeli.

Krist prodire do dna srca njena
i otkriva njojzi, da je grešna žena.

Sa ženom i mi osjećamo udivljenje.
Početak je višeg života: poniženje.

RASPETI KRIST (str. 196)

Rastegnuto mu je tijelo, izdužene su noge i ruke,
da osjetimo beskonačnost njegove muke.

Njegove izdužene ruke otvaraju nam rajske visine.
One grle čitav svijet beskrajne suzne doline.

O, ovaj Isus psalma Davidovog jeka to je:
„Probodoše ruke moje i noge moje,
prebrojiše sve kosti moje."

Ovaj Isus jest i jeka proroka Izaije:
„ Crv je posto, to već čovjek nije."

Jer mlinovi Božje ljubavi satrše ga svega,
da posljednja kaplja krvi, za spasenje svijeta,
potekne iz Njega.

EPILOG

ZRCALO VJEČNOSTI (str. 197)

Kiparu, na posljednjoj stranici tvojeg *Evanđelja* u drvu, na stranici Uskrsnuća tvoj je lik.
Najrječitiji govor o Ljubavi je Golgota.
Najrječitiji govor o božanstvu Ljubavi jest sjaj Uskrsnuća. U tom sjaju je izvor tvojih sjena Vječnosti.
Na suncu Uskrsa zapalila se zvijezda tvojeg nadahnuća.
I zato na rubu uskrsne svjetlosti ti sjediš i gledaš zrcalo Vječnosti. U to zrcalo Bog tvojom rukom bilježi svoje svijetle sjene.
A ti, zaogrnut novozavjetnim plaštem, ne čuješ pjesme ptica, koje se kupaju u suncu otvorena groba. Ne čuješ glasove pobožnih žena, koje traže Učitelja. Ali čuješ šum anđeoskih krila, čuješ molitvu zahvalnicu Kristovu i posljednji čin golgotske tragedije, u kojemu smrt je novi život.
Nad tobom je uskrsnuli Krist u svojoj božanskoj snazi, a lice mu se gubi u svijetlu beskonačnosti. Kraj njega su anđeli, koji ga s toplinom dodiruju i gledaju. Anđeli, koji su bili svjedoci Betlehema. Anđeli, od kojih je jedan bio okrepa Maslinske gore. Anđeli, koji su plakali na Kalvariji. Anđeli!...
U Kristovu licu odrazuju se lica pravednika, koji idu s njime u život novi. Ona zajedno s

licem Kristovim iščezavaju u vječnoj, sunčanoj jasnoći. Kao što svaki od nas jednom treba da se utopi u oceanu vječnog svijetla.
Ti sve to gledaš u zrcalu vječnosti. I sa svjetlilom Uskrsnuća silaziš u Blagovijest, u Nazaret, u radost jaslica, u Betlehem, na prag propovijedi, Jordan i u tijesak maslina, Getsemani i u najtamnije dubine križnoga puta i Kalvarije.
I dok mi idemo od slike do slike, ti skriven kraj oltara šapćeš nam njihovu tajnu i ljepotu njihova izvora.
Kiparu, s himnom uskrsnom jutru počinju i završavaju tvoji himni u drvu. I zato svaki tvoj himan, pa i najžalosniji, pun je nadnaravnog sjaja i ljepote bez kraja.